

Александар КРСТИЋ*

Историјски институт
Београд

ЂУРАЂ И ВУКАШИН АРБАНАС ОД КАРАШЕВА: ЦРТИЦЕ О ЈЕДНОЈ ПЛЕМИЊКОЈ ПОРОДИЦИ ИЗ 15. ВЕКА С ПРОСТОРА БАНАТА

Апстракт: Рад се бави племићком породицом Арбанас (мађ. Orbonász) од Карашева, чији чланови су обављали значајне управне и војне дужности у јужним областима и на границама Угарске током 15. века. Оскудна изворна грађа допушта да се само у основним цртама прати њихова делатност. Најистакнутији представници породице и оснивачи две њене гране били су браћа Ђурађ и Вукашин Арбанас. Ђурађ је 1437. године као *хонор* држао краљевску тврђаву Карашево (мађ. Krassófő, рум. Carașova) у данашњем румунском Банату, што сведочи да је он тада већ имао значајну позицију у овој пограничној области Угарске. У историографији се сматра да браћа воде порекло из српске племићке породице с простора Албаније. Занимљиво је да два српска летописа помињу извесног Вукашина Зупровића као истакнутог учесника угарског похода против Турака у Србији 1437. године. Грађански рат у Угарској после смрти краља Алберта (1439) погодовао је даљем успону браће Арбанас. Ђурађ је као присталица краља Владислава I и Јована Хуњадија доспео до положаја тамишког жупана (1441–1442). Вукашин добија значајну улогу у управљању Тамишком жупанијом, као опуномоћеник свога брата. Њихови потомци су такође градили каријеру на граници током владавине Матије Корвина. Ђурађ Млађи је крајем деведесетих година 15. века био београдски капетан (бан), док је Вукашинов син Петар у то време (1489) био капетан тврђаве Харам на Дунаву.

Кључне речи: Ђурађ (Ђорђе) Арбанас, Вукашин Арбанас, Вукашин Зупровић, Петар Вукашин од Карашева, Карашево, Банат, средњовековна Угарска, Београдска бановина, племство, српски летописи.

Abstract: The paper deals with the noble Arbanas family (Hungarian: Orbonász) of Carașova, whose members performed important administrative and military duties in the southern border areas of Hungary during the 15th century. The scarce source material allows us to follow only the basic outlines of their activities. The most prominent members of this family and the founders of its two branches were the brothers George and Vukašin Arbanas. In 1437, George kept the royal castle of Carașova in present-day Romanian Banat (Hungarian: Krassófő, Serbian: Karaševo) as an *honour*, which proves that he already had a significant

---

* aleksandar.krstic@iib.ac.rs

position in the borderline Caraş (Krassó) County at that time. In the Hungarian and Romanian historiography, it is considered that the brothers originate from a Serbian noble family from the territory of Albania. It is interesting that two Serbian annals mention a certain Vukašin Zuprović as a prominent participant in the Hungarian campaign against the Ottomans in Serbia in 1437. The civil war in Hungary after the death of King Albert (1439) favoured the further rise of the Arbanas brothers. As a supporter of King Wladislas I and John Hunyadi, George reached the position of the count of Timiş (Temes) in 1441–1442. Vukašin was given a significant role in the management of Timiş County, as some kind of his brother's representative. The offspring of George and Vukašin built their careers on the southern border of Hungary during the reign of Matthias Corvinus. In the late 1480s, George the Younger performed the duty of the captain or the ban of Belgrade, while Vukašin's son Peter was the captain of the Haram castle on the Danube in Caraş County (1489).

Keywords: George (Đurađ, György) Arbanas (Orbonász), Vukašin Arbanas (Orbonász), Vukašin Zuprović, Peter Vukašin of Caraşova, Caraşova (Krassófü), Banat, Medieval Hungary, Banate of Belgrade, nobility, Serbian annals.

Чланови племићке породице Арбанас (мађ. Orbonász) од Карашева обављали су значајне управне и војне дужности у јужним областима и на границама Угарске током бурног 15. века. Иако њихове личности и улоге нису остале непримећене у историографији, о њима се, делом и због ограниченог изворног материјала, писало успут и укратко. Стога, а имајући у виду и занимљиво питање порекла ове породице с очигледним балканским коренима, покушаћемо да, макар у цртицама, осветлимо делатност њених припадника на простору јужне Угарске и северне Србије, укључујући и Београд.¹

Најистакнутији представници породице и оснивачи две њене гране били су браћа Ђурађ (или Ђорђе, Георгије)² и Вукашин Арбанас од Карашева, који се у угарским дипломатичким изворима јављају од четрдесетих година 15. столећа. Тачније, од 1437. године, када је

---

¹ Дугујем велику захвалност колегама из Мађарске др Тибору Нојману (Neumann Tibor), др Елеку Саску (Szászko Elek) и др Жожефу Сарки (Szarka József) зато што су ми несребично уступили део дипломатичке грађе о Арбанасима од Карашева и другим истоименим средњовековним угарским породицама, које су сакупили за потребе сопствених истраживања. Из истог разлога сам веома захвалан и колегама проф. др Адријану Мађини (Adrian Magina) и Александру Јаковљевићу. Драгоцене сугестије дале су ми и колеге др Тајана Катић, проф. др Владимир Поломац и др Жарко Вељковић. Њима такође изражавам своју благодарност.

² Његово име познато је само на основу помена у угарским латинским документима, где се јавља у стандардном облику *Georgius*. У свакодневној комуникацији у угарској средини свакако је коришћен мађарски облик имена – Ђерђ (György). Будући да је у 15. веку најчешћи српски облик овог хришћанског имена био Ђурађ, определили смо се да њега користимо у раду, уместо Ђорђе или Георгије.

Ђурађ као *хонор* држао краљевску тврђаву Карашево (мађ. Krassófő, рум. Saraşova) у Крашовској жупанији у данашњем румунском Банату.³ Имајући у виду њихово презиме или надимак, али и српско име једног од браће, мађарски историчари Пал Енгел и Иштван Петровић сматрали су да они воде порекло из српске племићке породице с простора Албаније.⁴ Сличног мишљења, да се ради о српско-албанској породици која се услед османског напредовања населила у Банату, био је и румунски историчар Јоан Драган.⁵ Велики познавалац угарског племства у 15. столећу Пал Енгел у својој *Архонтологији* у исту породицу уврстио је још једног члана, краљевског витеза Дуку, који се у изворима јавља нешто раније. Наиме, 23. септембра 1412. године *egregius vir Duka de Erdewhegh* протестовао је пред краљем Жигмундом зато што је краљ другом племићу даровао посед Герхе, који се налази унутар старих међа поседа Ердехеђ.⁶ Десет година касније, 28. марта 1422, *Duca de Orbonaz, aule regie maiestatis miles*, пред Арадским каптолом у своје и у име својих блиских рођака (*proximi*) Ђурђа и Николе, синова Николе од Ердехеђа, Мартина, сина Николиног, и Ђурђа, сина Петровог, zaloжио је бившем мачванском бану Јовану Моровићком за 100 златних форинти део поседа Ердехеђ, који је Дука добио краљевом донацијом. Из овог залога су изузети курија и околно обрадиво земљиште, *in quibus idem specialem habet residentiam*.⁷ Посед Ердехеђ, на коме је

³ Lajos Thallóczy, „Magyar várak 1437 körül”, *Archaeologiai Közlemények* 12 (1878) 112–113; Pál Engel, *Királyi hatalom és arisztokrácia viszonya a Zsigmond-korban (1387–1437)*, Budapest 1977, 197; idem, *Magyarország világi archontológiája 1301–1457*, Budapest 1996 [= *Archontológia*], t. I, 353. Карашево се налази у горњем току реке Караш, јужно од Решице у жупанији Караш-Северин. Остаци мањег утврђења смештени су у клисури Караша, на врху стене изнад десне обале реке, удаљени од насеља Карашево око два километра у ваздушној линији према североистоку.

⁴ P. Engel, *Archontológia*, t. II, 178; István Petrovics, „John Hunyadi, Defender of the Southern Borders of the Medieval Kingdom of Hungary”, *Banatica* 20–2 (2010) 71; види такође Aleksandar Krstić, „Which Realm Will You Opt for? – the Serbian Nobility between the Ottomans and the Hungarians in the 15th Century”, in: *State and Society in the Balkans before and after Establishment of Ottoman Rule*, eds. Srđan Rudić & Selim Aslantaş, Belgrade 2017, 132–133.

⁵ Ioan Drăgan, *Nobilimea românească din Transilvania între anii 1440–1514*, Bucureşti 2000, 189, n. 389; 295–296.

⁶ Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Budapest, *Diplomatikai levéltár* [=MNL-OL, DL] 9956; Lajos Haan & Mihály Zsilinszky, *Békésmegyei oklevéltár számos, hazánk beltörténetére vonatkozó adatokkal*, Budapest 1877, 21–22; *Zsigmondkori okléveltar*, t. III, (1411–1412), eds. Elemér Mályusz & Iván Borsa, Budapest 1993, 631, nr. 2719.

⁷ MNL-OL, DL 11195; *Zsigmondkori okléveltar*, t. IX (1422), ed. Iván Borsa, Budapest 2004, 124, nr. 347, где је у регесту овај племић погрешно именован као *Luca de Orbouc*. Ова погрешна транскрипција утицала је да П. Енгел поменути личност такође наведе као Луку (Lukács) а не као Дуку, како на више места јасно пише у овом документу. Уп. P. Engel, *Archontológia*, t. I, 503; t. II, 178.

овај краљевски витез живео, налазио се у Зарандској жупанији, на левој обали реке Бели Кереш.⁸ Будући да је почетком 15. века жупан Зарандске жупаније био Дмитар Краљевић, можда није сасвим искључено да се ради о властeosкој породици која је с простора западне Македоније прешла у Угарску заједно са синовима краља Вукашина (1394).⁹ Или је, можда, у питању породица која је, склањајући се од Турака, у ову краљевину дошла из других области некадашњег српског царства (из Албаније или Епира).

С друге стране, у *Средњовековној мађарској генеалогiji* ни Пал Енгел није успео да установи везу између краљевског витеза Дуке из Зарандске жупаније и Ђурђа и Вукашина од Карашева, чији се поседи и делатност везују за Крашовску и Тамишку жупанију.¹⁰ Помен двојице Дукиних блиских рођака с именом Ђурађ могао би указивати на то да је он заиста био сродник браће Ђурђа и Вукашина Арбанаса. С друге стране, треба приметити да је у северној Угарској постојала још једна породица с именом или боље рећи надимком „Арбанас”, па се тако између 1412. и 1434. године помиње племић *Andreas dictus Orbonaz de Koplyan* из Ноградске жупаније у данашњој Словачкој, који је 1434. био поджупан жупаније Хонт.¹¹ Његови потомци из породице Orbonász Szügyi били су активни и у другој половини 15. и у првој половини 16. века.¹² Можда је поменути Дука ипак имао везе с овом породицом, а не с

⁸ Сада Падурени, део насеља Чишинеу-Криш – Attila Szabó, *Erdély, Bánság és Partium történeti és közigazgatási helységnévtára. Dicționarul istoric și administrativ al localităților din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș*, t. II, (P–Z), Csíkszereda 2003, s. v. „Pădureni”.

⁹ Сима Пирковић, „Поклад краља Вукашина”, *Зборник Филозофског факултета* 14/1 (Београд 1979) 156–161; Peter Róka, „A szerbek betelepülése Magyarországra a XV században”, in: *A szerbek Magyarországon*, Szeged 1991, 54; Александра Фостиков, „О Дмитру Краљевићу”, *Историјски часопис* 49 (2002) 47–65; А. Krstić, „Which Realm”, 131–132. Мало се зна о властели краља Марка и његове браће, уп. Марко Шуница, *Немирно доба српског средњег века. Властела српских обласних господара*, Београд 2000, 35–43; Владимир Алексић, *Наследници Мрњавчевића и територије под њиховом влашћу од 1371. до 1395. године* (докторска дисертација, Филозофски факултет Београд, 2012), 274–276, 324–352.

¹⁰ Pál Engel, *Középkori magyar genealógia*, Magyar Középkori Adattár, CD-Rom, Budapest 2001, „Orbonász (krassófi)” tábla.

¹¹ Pál Paláshy, *A Paláshyak*, t. I, Budapest 1890, 227–228; *Zsigmondkori okléveltar*, t. VIII, (1421), ed. Iván Borsa, Budapest 2003, 321–322, 333, 353, 359–363, nr. 1052, 1098, 1159, 1171; t. IX, (1422), ed. Iván Borsa, Budapest 2004, 37, nr. 35; t. X, (1423), ed. Norbert C. Tóth, Budapest 2007, 283, nr. 664; Ernő Kammerer, *A zichi és vásonkeői gróf Zichy-család idősb ágának okmánytára. Codex diplomaticus domus senioris comitum Zichy de Zich et Vasonkeo*, t. VIII, Budapest 1895, 404–406; P. Engel, *Archontológia*, t. I, 137; t. II, 178.

¹² MNL-OL, DL 23986, 47408, 47216, 65966, 66007, 70345, 74542, 76094, 84166; MNL-OL, *Diplomatikai fényképgyűjtemény* [=DF] 269864; András Kubinyi, „A Jagelló-kori értelmiség”,

Ђурђем и Вукашином? При доношењу закључака о њиховим међусобним везама мора се бити врло опрезан, јер је Дука за сада познат само из два, а његово презиме (надимак) *Orbonaz* из једног јединог документа. Ипак, већ тада (1422) оно се јавља у мађаризованом облику. Немамо никаквих назнака којим су језиком говорили Дука и његови сродници. Ни Дукино име не помаже у одређивању његовог порекла, јер се среће и у средњовековном српском, али и у грчком, романском и арбанашком ономастикону. Упадљиво је да је ретко у Угарској, што, уз презиме или надимак, свакако указује да се ради о придошлица с Балкана. Његови рођаци носе календарска имена широко распрострањена у средњовековној Угарској, али и међу балканским хришћанима источног и западног обреда, па ни то није путоказ у истраживању њиховог порекла.

За разлику од њих, Вукашин има словенско, односно српско народно име, а матерњи језик којим су говорили он и његов брат био је несумњиво српски. Наиме, Ђурађ у својим првим сачуваним документима користи облик надимка или презимена који одговара српском изговору (*Georgius Arbanaz de Crasofwio*, односно *Arbanaz de Crasosfew*).¹³ Иако ове Ђурђеове латинске исправе нису аутографи, извесно је да су писари који су их писали знали како се тачно изговара надимак или презиме њиховог господара. Додуше, у другим угарским документима у којима се браћа помињу, па и у оним исправама које су наредних година сами издавали, њихово презиме се увек доноси у облику *Orbonaz*, очито под утицајем мађарског изговора и ортографије. Изгледа да се српски језик користио још крајем 15. века у породици Вукашиновог сина Петра, који је очево име узео за своје презиме. То се да закључити из кратког ћирилског регеста на полеђини једне латинске судске исправе настале 1499. године поводом вишегодишње парнице коју је водио поменути Петар. Белешка на том документу гласи: „+ Книг(а) за прѠ Вълкашин(Ѡ) ПетрѠм(Ѡ)”.¹⁴

in: *Az értelmiség Magyarországon a 16.–17. században*, ed. István Zombori, Szeged 1988, 11–12; Norbert C. Tóth, Richárd Horváth, Tibor Neumann & Tamás Pálosfalvi, *Magyarország világi archontológiája (1458–1526). II. megyék*, Budapest 2016, 164, 519.

¹³ У писму које је упутио Франку Химфију негде између 1439. и 1440. године, тражећи да ослободи једног кмета (успут се распитивао да ли и даље има болове у ногама) – MNL-OL, DL 48205, односно у исправи коју је издао 11. октобра 1440. године у корист Јулијане, удовице Николе Химфија – MNL-OL, DL 55229; издање овог документа с погрешном 1400. годином – Frigyes Pesty, *Krassó vármegye történeté. Oklevéltár*, t. III, Budapest 1882, 235; Cosmin Popa-Gorjanu, *Medieval Nobility in Central Europe: The Himfi Family*, Cluj–Napoca 2019, 122–123.

¹⁴ MNL-OL, DL 46487. Реч је о спору око наследства између Петра Вукашина и његовог рођака по мајчиној линији Михаила Кендефија, о коме ће у наставку бити више речи. Уп.

Етноним „Арбанас” као надимак или презиме среће се не тако ретко у српским областима током средњег века.¹⁵ Особе са српским личним именима, попут поменутог Вукашина, могу бити људи албанског етничког порекла, који су прихватили имена из именослова већинског словенског становништва, али и Срби досељени из претежно арбанашких крајева.¹⁶

I. Drăgan, *Nobilimea românească*, 189, нап. 389, где је ова белешка дата у не сасвим тачном румунском преводу. Аутор је сматрао да је документ са српском ћирилском белешком морао потицати из породичног архива Вукашина од Карашева, а не Кендефија. Међутим, употреба инструментала у наведеној белешци (додуше без предлога „с”, који недостаје) имплицирала би да је документ чуван код оних који су се парничили с Петром Вукашином, дакле код Кендефија. Наиме, треба имати у виду да је Милица, кћи војводе Милоша Белмужевића, била удата за Николу Кендефија, сина овог Михаила, и да је као његова удовица неколико деценија (1519–1562) водила породичне послове Кендефија, укључујући и судске парнице, види: Aleksandar Krstić & Adrian Magina, „The Belmužević family: the fate of a noble family in South East Europe during the turbulent period of the Ottoman conquest (the 15th and the first half of the 16th centuries)”, *Revue des études sud-est européennes* 59 (2021) 114–118. На још неким латинским исправама које се односе на Милицу постоје кратки ћирилски регести на српском језику, види: MNL-OL, DL 32552; Александар Крстић, „Нови подаци о војводи Милошу Белмужевићу и његовој породици”, *Иницијал. Часопис за средњовековне студије* 1 (2013) 177, нап. 59. Због тога је вероватније да овај документ са цитираном ћирилском белешком ипак потиче из породичног архива Кендефија. То не мења чињеницу да су српски савременици Петра Вукашина знали како се правилно изговара и пише његово име.

¹⁵ На пример, у Области Бранковића је 1455. године с овом одредницом пописано 40 лица, која су живела у српским насељима – *Oblast Brankovića. Opširni katastarski popis iz 1455. godine*, прир. Namid Hadžibegić, Adem Handžić i Ešref Kovačević, Sarajevo 1972, 30, 32, 36, passim; Момчило Спремић, *Десном Ђурађ Бранковић и његово доба*, Београд 1994, 435–436. О Арбанасима у средњем веку види: Иван Божић, „Албанија и Арбанаси у XIII, XIV и XV веку”, *Глас САНУ* 388. Одељење историјских наука 3 (1983) 11–112; Божидар Ферјанчић, „Албанци у византијским изворима”, у: *Илири и Албанци*, ур. Милутин Гарашанин, Београд 1988, 285–302; Сима Ћирковић, „Албанци у огледалу јужнословенских извора”, у: исто, 323–339; исти, „Трагови словенског становништва на тлу Албаније у средњем веку”, у: *Становништво словенског поријекла у Албанији*, Титоград 1991, 43–56; Богумил Храбак, „Ширење арбанашких сточара по равницама и словенски ратари средњовековне Албаније”, у: исто, 85–135, као и други радови у овом зборнику; Милош Антоновић, *Град и жупа у Зетском приморју и северној Албанији у XIV и XV веку*, Београд 2003, 280–306; Милош Благојевић, „Арбанаси у светлости најстаријих српских извора”, *Зборник Матице српске за историју* 75–76 (2007) 7–22; Предраг Коматина, „А од Арбанаса Пилот: Почеди политичке историје Албанаца”, у: *Стефан Немања – Преподобни Симеон Мироточиви*, ур. Милан Радујко, Београд–Беране 2016, 259–267; исти, „О албанском етнониму у средњем веку”, *Зборник радова Византолошког института* 58 (2021) 23–36.

¹⁶ Милица Грковић, „Антропонимија и топонимија”, у: *Насеља и становништво Области Бранковића 1455*, ур. Милош Мацура, Београд 2001, 641–642. Један од примера присуства овог личног имена на просторима где је долазило до словенско–арбанашког додира и преплитања у позном средњем веку је и извесни властелин Вукашин из преспанског краја с почетка 15. столећа. Он је вероватно идентичан с Вукашином по коме је названа османска

После свега реченог, ипак морамо констатовати да нема довољно података да би се могло поуздано установити постоји ли родбинска веза између породице краљевског витеза Дуке, која је током друге и треће деценије 15. века већ била одомаћена у Угарској краљевини, и браће Ђурађа и Вукашина, који се у изворима појављују четврт века након Дуке.

Пошто је у време смрти Жигмунда Луксембуршког 1437. године Ђурађ Арбанас држао краљевску тврђаву Карашево у пограничној Крашовској жупанији, можемо закључити да се он до тог времена већ истакао у краљевој служби и да је учествовао у одбрани јужних граница Угарске краљевине. Исте године је с подручја Баната покренут један антитурски поход с озбиљним последицама. Ову војну кампању, организовану по краљевом налогу као одговор на османске упаде у Угарску претходних година, предводили су истакнути Жигмундови великаши – надзорник краљевских вратара Јован Марцали,¹⁷ Франко Таловац, у то време северински бан и ковински и крашовски жупан, Јован Орсак, арадски, зарандски и чанадски жупан, затим тамишки жупан Стефан Розгоњи Старији и његов брат Симон, веспремски бискуп. Они су 18. јуна 1437. године са својим трупама опремљеним пушкама и артиљеријом прешли Дунав код Пожежене узводно од Голупца. Таловац, који је обезбедио бродове за прелазак преко реке, остао је да чува одступницу и пустоши голубачку околину. Пошто је великоморавском долином продрла до Сталаћа, где је запалила турска војна складишта и део бродовља, а део заплених лађа Моравом спустила до Дунава, угарска војска је огњу предала и околна села. Затим је накратко заузела османски Крушевац, који је такође темељно попалила, да би у повратку, на Годоминском пољу код Смедерева, 27. јуна потукла видинског санџакбега Али-бега.¹⁸

нахија која је крајем 15. и током 16. века обухватала порецје реке Девол, западну, јужну и источну обалу Преспанског, као и пределе уз јужну обалу Охридског језера све до Корче и Биглишта – Христо Матанов, *Југозападните български земи през XIV век*, Софија 1986, 151; Сима Ђирковић, „Богдан, Оливер и Вукашин у именима турских нахија”, *Вардарски зборник* 2 (2003) 3, 7–8; В. Алексић, *Наследници Мрњавчевића*, 346–347.

¹⁷ Одмах после кампање у Србији 1437. године, браћа Емерих и Јован Марцали кратко су обављали дужност тамишких жупана (1438–1439) – Р. Engel, *Archontológia*, т. I, 204.

¹⁸ Lajos Thallóczy & Antal Áldásy, *Magyarország melléktartományainak oklevéltára II. A Magyarország és Szerbia közti összeköttetések oklevéltára 1198–1526*, Budapest 1907, 119–120; Euzebije Fermendžin, *Acta Bosnae potissimum ecclesiastica cum insertis editorum documentorum registis ab anno 925. usque ad annum 1752*, Zagrabiae 1892, 143; János Karácsonyi, „Az első magyar hadijelentés 1437”, *Hadtörténelmi Közlemények* 11 (1910) 16–21; Јован Радонић, *Западна Европа и балкански народи према Турцима у првој половини XV века*, Нови Сад 1905, 78–79; Константин Јиречек, *Историја Срба*, књ. I, Београд 1952, 362;

Овај угарски војни поход оставио је трага и у српским изворима, па га тако помиње више млађих српских летописа (*Кијевски, Студенички, Сарандопорски, Цетињски, Кувездински, Григоровићев, као и Сеченички и Никољски*).¹⁹ За разлику од тих летописа, где се наводи да су „Угри” спалили Крушевац и турске бродове и потукли Турке, односно Али-бега на Годомину, друга два летописа на нешто другачији начин описују ове догађаје. Наиме, у *Белопољском летопису* пише: „лето .СЦМГ. попали Зоупровић Вѣкашинъ царева дрѣва оу Крѣшевьцѣ и разби Алѣбега на Годомѣню”.²⁰ Врло сличан је и запис у *Првом београдском летопису*, где је наведено само презиме Зоупровић, без Вукашиновог личног имена, али је зато додато презиме Али-бега („Аврамовика”).²¹ Иако други извори не помињу Вукашина Зоупровића, мало је вероватно да су *Белопољски* и *Први београдски летопис* измислили ову личност или његово учешће у угарском војном походу. Овде треба имати у виду и нешто каснији случај деспота Вука Гргуровића, чији војни подвизи било у османској (1458), или у угарској војсци (1476, 1481) нису измакли пажњи српских летописаца, већ су добили централно место у њиховом лапидарном опису угарско-османских ратних сукоба тих година.²² Колико год случај деспота Вука

Сима Ђирковић, *Голубац у средњем веку*, Пожаревац 1968, 17–18; Petar Rokai, „Poslednje godine balkanske politike kralja Žigmunda”, *Godišnjak Filozofskog fakulteta u Novom Sadu* 12/1 (1969) 107–108; Олга Зиројевић, *Турско војно уређење у Србији (1459–1683)*, Београд 1974, 42; Момчило Спремић, „Крушевац у XIV и XV веку”, у: *Крушевац кроз векове*, ур. Адам Стошић, Крушевац 1972, 16; исти, „Први пад Деспотовине”, у: *Историја српског народа*, књ. II, ур. Јованка Калић, Београд 1982, 244; исти, *Деспот Ђурађ*, 206–208; John Jefferson, *The Holy Wars of King Wladislas and Sultan Murad. The Ottoman-Christian Conflict from 1438–1444*, Leiden–Boston 2012, 145–146; Tamás Pálosfalvi, *From Nicopolis to Mohács: A History of Ottoman–Hungarian Warfare, 1389–1526*, Leiden–Boston 2018, 80–82; Владимир Алексић, „Шумадија на српско-турско-угарској тремеђи”, у: *Шумадија у XV веку*, колективна монографија, ур. Синиша Мишић и Марија Копривица, Београд 2018, 46–47.

¹⁹ Љубомир Стојановић, *Стари српски родослови и летописи*, Београд – Сремски Карловци 1927, 230; Драгутин Анастасијевић, „Летопис Никољски”, *Богословље* 9 (1934) 366.

²⁰ Алекса Вукомановић, „Грађа за историју народа и књижевности српске”, *Гласник Друштва српске словесности* 10 (1858) 271; Ђура Даничић, *Рјечник из књижевних старина српских*, књ. I, (A–K), Београд 1863, 383.

²¹ Стојан Новаковић, „Одломак српскога љетописа”, *Starine JAZU* 6 (1874) 22; Љ. Стојановић, *Родослови и летописи*, 230, бр. 653в. У оба случаја наведена је погрешна година – 6943. од „стварања света”, односно 1434/1435; Чедомиљ Мијатовић, *Деспот Ђурађ Бранковић*, књ. I, Београд 1880, 241–242; Ђорђе Сп. Радојичић, „О поменику св. Богородице Љевишке (рукопис бр. 227 Народне библиотеке у Београду)”, *Старинар* 15 (1940) 54.

²² Љ. Стојановић, *Родослови и летописи*, 243, 250, 253, 296; Д. Анастасијевић, „Летопис Никољски”, 368; Момчило Спремић, „Српски деспоти у Срему”, у: *Срем кроз векове. Слојеви култура Фрушке горе и Срема*, ур. Миодраг Матицић, Београд–Беоцин 2007, 48, 50–52.

био другачији – јер летописци у њему виде легитимног српског владара – он ипак показује да није сасвим необично да се у два летописа при приказу угарског похода из 1437. године главни акценат такође стави на једну српску личност. У питању је морао бити неко ко је имао истакнуту улогу у овим догађајима – или угарски племић, по свему судећи из Баната (с обзиром на то одакле је војска дошла и ко је у њој учествовао), или, евентуално, деспотов властелин који се придружио Угрима у нападу на Турке и тако донео велике невоље свом господару.²³ Наиме, деспот Ђурађ се већ током 1437. и 1438. морао суочити с тешким турским одмаздама које су, уз све његове уступке, на крају довеле и до првог пада српске државе 1439. године.²⁴

Без других извора, незахвално је сугерисати да је Вукашин Арбанас од Карашева идентичан с Вукашином Зупровићем из српских летописа. Ипак, на основу онога што се може утврдити о каријери банатске браће Арбанаса, сматрамо да такву идентификацију не би требало искључити нити одбацити без даљег истраживања. Наиме, Ђурађ Арбанас је крајем 1440. године већ био власник карашевске тврђаве и припадајућег властелинства, пошто се тада јавља с племићким насловом „од Карашева”. Поседовао је и тврђаву Борзафе (Borzafo, рум. Vârzaва), негде у горњем току Брзаве, такође у Крашовској жупанији. Иако је у то време издао једну кратку приватну исправу без навођења било какве своје јавне функције, из њеног садржаја види се да се радило о особи која је имала одређену моћ и углед.²⁵ Сматра се да су он и брат

²³ Чедомил Мијатовић, који је својевремено први скренуо пажњу на летописну белешку о Вукашину Зупровићу, није био начисто с тим да ли се радило о угарском великашу који је прешао Дунав или о деспотовом војводи. Мислио је и да је презиме Зупровић можда погрешно написано уместо Згуровић – Ч. Мијатовић, *Деспот Ђурађ Бранковић*, књ. I, 241–243. Стојан Новаковић је био уверен да је у питању угарски војвода – Стојан Новаковић, „Царица Мара. Историјске црте из XV века”, *Летопис Матице српске* 174 (1893) 6 (рад је прештампаван више пута, на пример – исти, *Из српске историје*, Нови Сад–Београд 1972, 196). Изумимајући Ј. Радонића, *Западна Европа*, 79, нап. 1, потоњој српској научној историографији летописни записи о ратовању Вукашина Зупровића против Турака у Србији 1437. године углавном нису привукли пажњу нити су у њој разматрани, види: нап. 18 и 38. С друге стране, Вукашин Зупровић се појављује као лик у једном историјском роману – Славомир Настасијевић, *Тешко побеђенима*, Београд 1976.

²⁴ Деспоту Ђурађу у том тренутку није могло одговорати било какво турско-угарско ратовање преко српске територије. Као што се види из Марцалијевог извештаја краљу Жигмунду, угарска војска имала је краљево наређење да не улази у деспотову земљу, али га није могла испоштовати – Е. Fermeđžin, *Acta Bosnae*, 143; Ј. Karácsónyi, „Az első magyar hadijelentés”, 19–20; види: М. Спремић, „Први пад Деспотовине”, 244–246; исти, *Деспот Ђурађ*, 209–212.

²⁵ На молбу Јулијане, удовице Николе Химфија од Егерсега, Ђурађ Арбанас од Карашева је 11. октобра 1440. пристао да заступа њу и њене поседе пред другим члановима породице

највероватније добили карашевско властелинство од краља Алберта 1439. године.²⁶ У сваком случају, грађански рат у коме се Угарска нашла после смрти Алберта Хабзбуршког и избора и крунисања два супарничка краља, Ладислава V и Владислава I 1440. године, погодовао је даљем успону браће Арбанас. Већ пре краја марта 1441. године Ђурађ је доспео до положаја тамешког жупана.²⁷ Вукашин такође добија улогу у управљању Тамешком жупанијом, као нека врста опуномоћеника свога брата (*Vaccassen Orbonaz de Crassoferu, frater et germanus magnifici comitis Temesiensis*).²⁸ То је време када Јован Хуњади постаје одлучујућа личност у Угарској и успоставља контролу над Трансилванијом и другим југоисточним деловима краљевине.²⁹ Истовремено када и Ђурађ Арбанас, почев од априла 1441. године, Хуњади и његов политички савезник Никола Илочки налазили су се такође на положају тамешких жупана. Хуњади је „свој део жупаније” у новембру 1441. пренео на Михаила Доција, што је, све укупно, била прилично необична ситуација.³⁰ По свему судећи, браћа

Химфи, рођацима њеног супруга, и објавио да кметови који желе да се населе на њеним поседима могу то слободно да учине. Исправа је издата у месту *Borzafew* – MNL-OL, DL 55229; F. Pesty, *Krassó vármegye történeté*, t. III, 235; C. Popa-Gorjanu, *Medieval Nobility*, 122–123, 158–159, сматра да је Ђурађ тада био поджупан.

²⁶ P. Engel, *Archontológia*, t. I, 286, 353.

²⁷ Он је 22. марта 1441. године у својству тамешког жупана у Темишвару издао налог двојници племића да не ометају кметове Ђурђа Химфија у обављању стражарских дужности – MNL-OL, DL 55238; P. Engel, *Archontológia*, t. I, 205. Два месеца касније, 27. маја, такође из Темишвара, тамешки жупан Ђурађ Арбанас од Карашева наредио је једној племенитој удовици да се извесни фамилијар поменутог Ђурђа Химфија лиши својих дужности и на његово место постави други Химфијев фамилијар – MNL-OL, DF 285901; Frigyes Pesty, Livia Magina & Adrian Magina, *Diplome privind istoria comitatului Timiș și a orașului Timișoara. Oklevelek Temesvármegye és Temesvár város történetéhez*, t. II (1430–1470), Cluj–Napoca 2014, 235, no 200, где је техничком грешком документ датован у 1451. годину.

²⁸ Вукашин је, у наведеном својству, 17. фебруара 1442. у Темишвару издао налог свим племићима, дужносницима и службеницима Тамешке жупаније да чувају и штите тамешког поджупана Јакова Бешењеа од Вишада у његовом праву својине над земљопоседом Секеш у Тамешкој жупанији, а житељима наведеног поседа да признају Јакова за свога господара и да му се покоравају – MNL-OL, DL 74494; F. Pesty, L. Magina & A. Magina, *Diplome*, 125–126, no 94. Другом исправом од 3. марта исте године, такође из Темишвара, Вукашин је наредио поджупанима и племићким судијама Чанадске жупаније да плате одштету Ђурђу Химфију и његовом кмету, који је нападнут и опљачкан на путу између Иђоша и Беодре у Торонталској жупанији док је превозио летину – MNL-OL, DL 55248; P. Engel, *Archontológia*, t. I, 205; I. Petrovics, „John Hunyadi”, 71.

²⁹ Pál Engel, *The Realm of St Stephen. A History of Medieval Hungary 895–1526*, London – New York 2001, 283–284; I. Petrovics, „John Hunyadi”, 64–65, 70–71; J. Jefferson, *Holy Wars*, 246–263.

³⁰ MNL-OL, DL 55240; I. Petrovics, „John Hunyadi”, 71.

Ђурађ и Вукашин Арбанаси били су блиски Хуњадију.³¹ Несумњиво је да су били присталице краља Владислава I Јагелонца. То се јасно види из једног краљевог налогодавног писма издатог 4. марта 1441. године код Врдника (*in descensu nostro campestri prope villam Rednek*). Владислав I је њиме обавестио кметове који припадају тврђави Шољмош на Моришу да је ово утврђење дао у залог Ђурђу Арбанасу од Карашева и наредио им да му се покоравају, чак и у случају да Ђурађ шољмошку тврђаву и властелинство не врати њиховом власнику, бившем тамишком жупану Ладиславу Хађмашу од Берексоа.³² У фебруару 1442. године Вукашин је у једној исправи нагласио да је његов брат и „господар”, тамишки жупан Ђурађ Арбанас својим бројним заслугама и легитимним молбама постигао да краљ Владислав I изда даровницу у корист поджупана Јакова Бешењеа („Печенега”) од Вишада.³³

Дакле, Вукашин Зупровић, кога поједини српски летописи истичу као значајног учесника угарског антитурског похода у Србији 1437. године, морао је припадати кругу људи блиских вођама ове војне акције, односно бити под њиховом командом. Као што смо претходно показали, то су били највиши војно-административни дужносници на простору данашњег Баната и Поморишја, који су у војну кампању повели одреде састављене од својих фамилијара и ратника с тих територија. С друге стране, Вукашин Арбанас од Карашева је, као и његов брат Ђурађ, такође био неко ко се тих и наредних година уздизао у служби северинских банова и жупана пограничних жупанија Франка Таловца и Јована Хуњадија. Колико је вероватно да два различита Вукашина делују на истим просторима јужне Угарске практично у исто време?

Иако се Вукашин Зупровић не помиње у другим историјским изворима, постоји средњовековни рукопис који ипак бележи ово презиме. У питању је један од најстаријих српских поменика, за који се сматра да је настао средином или током друге половине 15. века. На 55v листу рукописа убележено је више мушких и женских имена која се изгледа односе на припаднике српске властеле. Такав се бар закључак може извући

³¹ Према П. Енгелу, Хуњади је од 1441. до 1446. године заправо држао Тамишку жупанију у својим рукама – P. Engel, *Archontológia*, t. I, 205. Стога су и друге личности које се јављају на положају жупана биле његови савезници или фамилијари.

³² MNL-OL, DF 267760. Ладислав Хађмаш је иначе био присталица странке краљице удове Јелисавете и њеног сина Ладислава V, због чега му је краљ Владислав одузео Шољмош у Арадској жупанији и даровао га Михаилу и Јовану Орсагу од Гута 9. децембра 1440. године – F. Pesty, L. Magina & A. Magina, *Diplome*, 109–111. Није сасвим јасно зашто је само три месеца касније ову тврђаву с припадајућим властелинством дао у залог Ђурђу Арбанасу.

³³ MNL-OL, DL 74494; F. Pesty, L. Magina & A. Magina, *Diplome*, 125–126.

на основу четири маргиналне белешке на овој страници рукописа, од којих је једна за нас посебно занимљива. Наиме, испред имена извесних Аидина и Богавца на маргини је дописано презиме „Зупровић”.³⁴ Без икаквих других података, тешко је рећи у каквој су вези Аидин и/или Богавац и Вукашин Зупровић. Једини познати Аидин (Ајдин) био је посланик деспота Стефана Лазаревића, који је према деспотовом биографу Константину Филозофу ишао у важне дипломатске мисије код монголског владара Тимура (1403) и османског принца Мусе (1411).³⁵ Ипак, мора се нагласити да се не зна када су тачно настале ове маргиналне белешке, а опрез је потребан и због тога што се личности с презименом Зупровић јављају и касније, почетком 17. столећа.³⁶

³⁴ Поменик се чува у рукописној збирци П. И. Севастјанова у Руској националној библиотеци у Москви под сигнатуром Ф. 270 II no 35 (стара сигнатура бр. 1465). Дигитални снимци доступни су на <https://lib-fond.ru/lib-rgb/270/f-270-ii-35/>. Податке о именима властеле у њему први је саопштио Љубомир Стојановић, „Стари српски хрисовуљи, акти, биографије, летописи, типичи, поменици, записи и др.”, *Споменик СКА* 3 (1890) 177–178. Изнета је претпоставка да је поменик настао у Смедереву у вези с преносом моштију Св. Луке (1453) – Љиљана Штављанин Ђорђевић, „Један недовољно познат поменик из времена деспота Ђурђа Бранковића”, *Археографски прилози* 9 (1987) 331–347. Ову тезу оспорио је Милош Ивановић, *Властела државе српских деспота* (докторска дисертација, Филозофски факултет Београд, 2013), 305–306.

³⁵ На основу тога, као и због његовог имена, сматра се да је био турског порекла. Константин не наводи име посланика који је ишао Муси, већ каже да је то био поменути изасланик кога је слао Тимуру. У једном рукопису Константиновог *Житија деспота Стефана Лазаревића* на том месту је на маргини додато име Радослав – Константин Философ, „Живот Стефана Лазаревића, деспота српскога”, прир. Ватрослав Јагић, *Гласник Српског ученог друштва* 42 (1875) 276–277, 300–301 (Константин Философ, *Константин Философ и његов Живот Стефана Лазаревића деспота српскога*, фототипско издање, прир. Ђорђе Трифуновић, Горњи Милановац 2004); Куйо Куев и Георги Петков, *Събрани съчинения на Константин Костенечки. Изследване и текст*, София 1986, 387, 405, 430; најновији превод на савремени српски језик – Константин Философ, *Живот Стефана Лазаревића деспота српскога*, прев. Гордана Јовановић, Београд 2009, 48, 75. Постоји мишљење да је Радослав друго Ајдиново име, али је Сима Ђирковић био резервисан према таквој идентификацији, види: Миодраг Ал. Пурковић, *Кнез и деспот Стефан Лазаревић*, Београд 1978, 63, 98; Сима Ђирковић, „Аидин”, у: *Српски биографски речник*, књ. I, ур. Чедомир Попов, Нови Сад 2004, 72; Маја Николић, *Византијски писци о Србији (1402–1439)*, Београд 2010, 52, 63–64; М. Ивановић, *Властела*, 310–311. Оливера Думић сматра деспотовог посланика Ајдина могућим ктитором манастира код села Војска у Ресави, који је у дефтеру вилајета Браничево 1467. године и смедеревском дефтеру 1477. уписан као Идин или Ајдин – Оливера Думић, „Манастир Томић”, *Гласник СПЦ ХСВП/8* (2018) 379–380.

³⁶ *Radmil Zuprovich* био је један од српских првака из Липове у Поморишју у првој четвртини 17. века, који су добили племство 1607. године – Јован Радонић, *Прилози за историју Срба у Угарској у XVI, XVII и XVIII веку*, књ. I, Нови Сад 1909, 16–19; Небојша

Још је занимљивије то што је извесни Ђурађ Зубровић подигао споменик на месту где је 19. јула 1427. године изненада преминуо деспот Стефан Лазаревић.³⁷ У историографији је било покушаја да се Ђурађ Зубровић повеже с Вукашином Зупровићем,³⁸ али су филолози опрезни поводом питања идентичности ова два презимена.³⁹ Хипотеза о евентуалној породичној вези између Ђурђа Зубровића и Вукашина Зупровића још је интригантнија у светлу напред изнетих података о браћи Ђурђу и Вукашину Арбанасу од Карашева. Крвним повезивањем прве двојице и њиховом идентификацијом с потоњима могла би се склопити занимљива прича о једној властеоској породици из 15. века. У таквој верзији догађаја, радило би се о властели деспота Стефана која је можда дошла у северну Србију из Зете, северне Албаније или с других простора насељених Арбанасима. Браћа ретког и необичног презимена,⁴⁰

Шулетић, „Зупровић Радмило”, у: *Српски биографски речник*, књ. 3, ур. Чедомир Попов, Нови Сад 2007, 926.

³⁷ Гордана Томовић, *Морфологија ћириличких натписа на Балкану*, Београд 1974, 105–108, бр. 102–104; Биљана Мишић, *Споменик на месту смрти деспота Стефана Лазаревића*, Београд 2008, 1–6; Велибор Катих и др., *Црквине: Споменик на месту смрти деспота Стефана Лазаревића*, Младеновац 2022, 6–15.

³⁸ Док је Ђорђе Сп. Радојичић мислио да би Вукашин Зупровић могао бити брат деспотовог властелина Ђурђа Зубровића, Милош Ивановић сматра да се због непостојања других извора о томе не може нагађати – Ђ. Сп. Радојичић, „О поменику”, 54; М. Ивановић, *Властела*, 297. Ове две личности доводе у везу и други аутори, доносићи закључке који нису утемељени на изворним подацима. Тако се погрешно наводи да је „Георгије Зупровић”, угарски властелин српског порекла који је на Годоминском пољу потукао војску Али-бега 1437. године, а да је његов брат био поп Вукша – Радомир Милошевић, *Древне светиње и храм Богородичиног Успења у Смедереву*, Смедерево 2006, 154–155; Дарко Ивановић, „Зупровић Вукша, јереј”, у: исти, *Свештенослужитељи Браничевске епархије: биографски лексикон (свештеници и ђакони) : А–Љ*, Пожаревац 2014, 107. Поп Вукша се помиње у једном од натписа на кенотафу деспота Стефана у Црквинама, а постоји мишљење да је он аутор текстова на овом споменику. Каква год тачно била Вукшина улога у настанку деспотовог кенотафа, натписи на њему не пружају основу за закључак да се ради о брату Ђурђа Зубровића.

³⁹ Према мишљењу које ми је саопштио Владимир Поломац, презиме Зупровић би се евентуално могло извести од Зубровић, уз претпоставку да се у овом имену огледа обезвучавање (десоноризација), што је појава карактеристична и за савремене црногорске говоре (нпр. Мрковићи код Бара). Дијалектолози је у овој зони објашњавају утицајем албанског језика.

⁴⁰ У историографији се може наћи тумачење да презиме Зубровић долази од именице „зубр” (европски бизон), уз напомену да такво лично име није забележено у доступним изворима, види: Ђ. Сп. Радојичић, „О поменику”, 53–54; Синиша Мишић, „Лов у средњовековној Србији”, *Историјски гласник* 1–2 (1995) 51–52; уп. Милица Грковић, *Речник личних имена код Срба*, Београд 1977, 97. У прилог оваквом тумачењу ишла би и чињеница да варијанте истог презимена и сада постоје у Пољској (Zubrowitz, Zubrewicz,

која су носила надимак по свом етничком или територијалном пореклу, верно би служила овог владара и ожалила његову смрт. Међутим, док би други чланови породице Зупровић остали у Србији током владавине деспота Ђурђа Бранковића, Турађ и Вукашин би у неизвесној ситуацији појачаног османског притиска, а можда и незадовољни својим положајем после промене на српском престолу, ступили у службу угарског краља. У таквој одлуци могли би им помоћи контакти с браћом Матком и Франком Таловцима, који су живели у Београду до деспотове смрти, када су заједно с бившом српском престоницом прешли под власт круне светог Стефана и ускоро се нашли на високим и одговорним положајима у пограничним крајевима Угарске.⁴¹ Сличан пут прешао је и потоњи угарски губернатор Јован Хуњади, који је последњих година живота деспота Стефана Лазаревића такође био у његовој служби.⁴² Оваква реконструкција догађаја је свакако привлачна, али се мора истаћи да је заснована на низу више или мање вероватних претпоставки. Зато, уместо даљег нагађања и несигурних идентификација, треба се вратити подацима које о браћи Арбанасима од Карашева и њиховим наследницима пружају сачувани дипломатички извори. Ипак, како је извора мало, и ту смо далеко од тога да можемо рећи да нема дилема и отворених питања.

Ђурађ и Вукашин Арбанас се на дужности тамешког жупана и његовог неформалног помоћника јављају кратко, свега око годину дана – до марта 1442.⁴³ Нису познати разлози због којих су браћа напустила

Żubrowicz), Белорусији и Украјини (Зубревич, Зубрович), али и у Словенији и Хрватској (Zubrović), види: <https://forebears.io/surnames/zubrovic>. Зуброви су на подручју Балканског полуострва постали изузетно ретки већ до 12. века, али се свест о њиховом постојању задржала и током наредних столећа, види: Александар Узелац, „Тигрови на доњем Дунаву – мали прилог проучавању мегафауне средњовековног Балкана”, *Браничевски гласник* 8 (2012) 11–14. С друге стране, Жарко Вељковић је аутору овог рада изнео своје мишљење да је презиме Зупровић романског порекла, да потиче од грчког имена Кипријан и да је настало на подручју Дубровника и околине.

⁴¹ Михаило Динић, *Грађа за историју Београда у средњем веку*, књ. II, Београд 1958, 16, 19; Elemér Mályusz, „A négy Tallóci fivér”, *Történelmi Szemle* 4 (1980) 538–541; Момчило Спремић, „Матко Таловац”, у: *Српски биографски речник*, књ. 6, ур. Бранко Бешлин, Нови Сад 2014, 310.

⁴² Laonici Chalcocondylae *Historiarum demonstrationes*, vol. II, ed. Eugenius Darkó, Budapest: 1923, 33–34; Pál Engel, „Hunyadi pályakezdése”, in: idem, *Honor, vár, ispánság. (Válogatott tanulmányok)*, ed. Enikő Csukovits, Budapest 2003, 514–516, 523; Liviu Cîmpeanu, „Ex bono tirone miles fortissimus, ex milite imperator optimus emerisit. Reflection on the beginnings of John Hunyadi’s career”, in: *Politics and Society in the Central and South-Eastern Europe (13th–16th centuries)*, ed. Zoltan Iusztin, Cluj–Napoca 2019, 189–190.

⁴³ MNL-OL, DL 55248; P. Engel, *Archontológia*, t. I, 205; Zoltan Iusztin, *Politică și administrație în Banatul medieval (sec. XIV–XV)*, Cluj–Napoca 2018, 96.

ове положаје и околности под којима се то десило. Ђурађ се после тога у изворима више не помиње као жив, па је питање када је и како отишао с овог света. Треба имати у виду да су ускоро настављене интензивне угарске борбе с Турцима – од Хуњадијеве победе над Мезид-бегом код Сибиња у марту и на реци Јаломници у Влашкој у септембру исте те 1442. године, преко „Дуге војне” у Србији и западној Бугарској у зиму 1443/1444, до тешког пораза и масовне погибије угарске војске код Варне у новембру 1444. године, када је живот уз бројне бароне, прелате и племиће изгубио и краљ Владислав I Јагелонац.⁴⁴ Не би било немогуће да је у неком од тих бојева погинуо и Ђурађ Арбанас. Изгледа да је био мртав пре 1450. године. Што се тиче судбине Ђурђевог брата Вукашина, у литератури се може наћи податак да је он у јуну 1466. године био поджупан Чонградске жупаније.⁴⁵ Ипак, документ на коме се заснива ова тврдња издали су *Wakachin et Ladislaus de Posegha, vicecomites et iudices nobilium comitatus Chongradiensis*, на основу чега се не би могло са сигурношћу закључити да је реч о Вукашину од Карашева.⁴⁶

Ствари нису јасне ни једноставне ни када се ради о Ђурђевом браку и потомству. Наиме, према истраживањима Пала Енгела, Ђурађ је био ожењен Катарином Чаки, кћерком секељског жупана Ђурђа Чакија и његове супруге Катарине. Не зна се када се млађа Катарина удала за Ђурђа Арбанаса, а према Енгелу то јој је био други брак.⁴⁷ После Ђурђеове смрти, она се преудала за угодног жупана Јована Перењија. Такав редослед

⁴⁴ T. Pálosfalvi, *From Nicopolis to Mohács*, 96–141; J. Jefferson, *The Holy Wars*, 278–293, 315–356, 422–470; М. Спремић, „Дуга војна и обнова државе”, у: *Историја српског народа*, књ. II, ур. Јованка Калић, Београд 1982, 254–260; исти, *Десном Ђурађ*, 272–273, 277–283, 302–304.

⁴⁵ Norbert C. Tóth, Richárd Horváth, Tibor Neumann & Tamás Pálosfalvi, *Magyarország világi archontológiája (1458–1526). II. megyeék*, Budapest 2016, 95.

⁴⁶ MNL-OL, DL 97292; Géza Érszegi, „Adatok Szeged középkori történetéhez”, *Tanulmányok Csongrád megye történetéből* 6 (1982) 27, nr. 54. Претпостављамо да су састављачи *Мађарске архонтологије* за раздобље владавине краља Матије и Јагелонаца идентификовали овог Вукашина с Арбанасом од Карашева на основу тога што се ниједан други угарски племић с тим именом не јавља на простору Баната у изворима из поменутог периода. Можда је писар овог документа омашком изоставио Вукашинов племићки придевак.

⁴⁷ Према П. Енгелу, Катарина је у првом браку била удата за Петра, сина палатина Детрека Бебека – P. Engel, *Genealógia*, „Orbonász (krassófi)” tábla. Овај закључак извело је на основу једног документа из фебруара 1449. године, којим је Катарина, удовица Петра, сина палатина Бебека, потврдила да јој је дворски судија Ладислав Палоци вратио дуг од 265 форинти – MNL-OL, DL 14220. Међутим, у документу се нигде не наводи ни презиме нити очево име поменуте Катарине, као ни име њеног актуелног мужа, дакле нема ниједног податка који би могао да потврди да је ова Катарина заиста потицала из породице Чаки, односно да је била супруга или удовица Ђурђа Арбанаса или Јована Перењија.

Катарининих бракова види се из једног документа од 19. фебруара 1479. године. Онемоћала и оставши поново удовица, Катарина је у свом дому у трговишту Салард у Бихорској жупанији одлучила да братанцу Михаилу, сину Фрање Чакија, преда у трајно власништво поседе које је наследила и оне које је добила од свога претходног мужа, покојног Ђурђа Арбанаса, као и од наредног супруга Перењија. Услов за ово даривање био је да братанац настави да је издржава као што је то чинио и до тада.⁴⁸ То је уједно и последњи помен о њој. Пошто је Катарина Чаки у октобру 1450. године већ била удата за Перењија,⁴⁹ то би значило да је њен претходни супруг Ђурађ Арбанас у то време био мртав. На основу документа из 1479. произлази да Катарина Чаки у старости и болести није имала децу да брину о њој. То би даље значило или да и Ђурађ Арбанас од Карашева није имао наследнике, или да његово потомство није било из брака с Катарином Чаки. Теоретски гледано, постоји и трећа могућност – да она уопште није била супруга Ђурђа од Карашева. Наиме, у исправи из 1479. године – једином документу где се помиње покојни Ђурађ Арбанас као супруг Катарине Чаки – не наводи се његов племићки придевак. Дакле, бивши Катаринин супруг би могао бити и члан неке друге породице, попут претходно поменутих Арбанаса од Суђа из Ноградске жупаније, мада је то мало вероватно.

Постојање још једног, млађег Ђурђа Арбанаса од Карашева, који је био активан током друге половине 15. и првих година 16. столећа, и који је имао брата Јована и сестру Катарину, упућивало би на закључак да је некадашњи тамешки жупан ипак иза себе оставио потомке. Таквог мишљења био је и Пал Енгел, који додуше није био сигуран у тачан степен сродства између Ђурђа Арбанаса старијег и његовог млађег имењака.⁵⁰

---

⁴⁸ ... *dotes et res paraphernales suas de iuribus et porcionibus possessionariis condam Georgii Orbonaz prioris domini et mariti sui et per consequens ipsius condam Johannis de Peren* – MNL-OL, DL 71507; *Oklevéltár a gróf Csáky család történetéhez*, t. I, *Oklevelek 1229–1499*, Budapest 1919, 454–455.

⁴⁹ Бихарски жупан Фрања Чаки је 28. 10. 1450. обавестио старешине и становнике насеља *Nagpiliske, Thotfalw, Ghecz и Kyspeleske* у Сатмарској жупанији да је ове поседе предао своме зету Јовану Перењију, угочком жупану, и својој сестри Катарини јер су им нужно потребни. Чаки је наложио становницима тихседа да служе Перењија и Катарину као што су и њега – MNL-OL, DL 14415. У питању су данашња насеља *Pelişor и Peleş* с румунске стране границе северно од Сату Мареа, односно *Nagygyés и Komlódtótfalu* с мађарске стране границе код Ченгера.

⁵⁰ У родословној табlici у *Генеалогiji* Ђурађ Млађи, Јован и Катарина означени су као потомци тамешког жупана Ђурђа Арбанаса, али тачкастом линијом, што би значило да Енгел није био начисто да ли су они били његова деца или унуци – P. Engel, *Genealógia*, „Orbonász (krassófi)” tábla.

За разлику од Ђурађа Млађег, који је задржао презиме и племићки наслов „Арбанас од Карашева” (*Orbanaz de Crassofew*), Вукашинов син Петар је, као што је већ речено, очево име узео за своје презиме (*Petrus Wakachyn de Crassofew*). Он је рођен у Вукашиновом браку с Черном, кћерком племића Јована Кендефија од Маломвизе (Рау де Мори) из Хуњадске жупаније у Трансилванији. Черна је била сестра Јована Кендерешија, који је као Хуњадијев присталица и фамилијар током своје каријере био мраморошки, берешки и угочки жупан. Ова брачна веза такође сведочи да се каријера браће Арбанаса одвијала у оквиру групације људи блиско повезаних с Јованом Хуњадијем. Петар Вукашин је крајем 15. века повео парницу против брата од ујака Михаила, који је био син Ладислава и унук Јована Кендефија, тражећи део поседа Кендефија по праву девојачке четвртине (мираза) своје мајке Черне. Захваљујући тој вишегодишњој парници и документима проистеклим из ње, знамо за Петрове породичне односе.⁵¹ Један од тих докумената на другачији начин приказује родбинску везу између Ђурађа Млађег, Јована и Катарине с једне и Петра с друге стране. Сви они се први пут помињу крајем марта 1477. године, када је пред Будимским каптолом Ладислав Доци заложио половину тврђава Карашево и Борзафе *egregiis Petro Orbanaz de Crassofew necnon Georgio et Johanni, fratribus et nobili domine Katherine, sorori eiusdem Petri carnalibus* за хиљаду златних форинти.⁵² Из наведеног би произлазило да је Петар заправо био њихов рођени брат (или полубрат по оцу), а не брат од стрица, односно да су Ђурађ Млађи, Јован и Катарина били деца Вукашина од Карашева, а не његовог брата, тамишког жупана Ђурађа. Ово би отклонило и недоумице око потомства Ђурађа и Катарине Чаки, односно објаснило би претходно поменути споразум између ње и њеног братанца. С друге стране, различита презимена која су након 1477. године користили Ђурађ Млађи и Петар указивала би да је Енгелова реконструкција породичног стабла породице Арбанас од Карашева вероватно тачна. Наиме, није немогуће да је у акту Будимског каптола из 1477. године непрецизно, односно нетачно наведен степен сродства између потомака тада већ

⁵¹ По наређењу трансилванског војводе Бартоломеја Драгфија, каптол у Тулафехервару (Алба Јулији) спровео је истрагу у новембру 1494. и установио да је Петров отац Вукашин био племић и земљопоседник када се оженио његовом мајком Черном. Судски процес је настављен полагањем заклетви, што су Михаило Кендефи од Маломвизе и Петар Вукашин од Карашева учинили у јануару, односно мају 1496. године. Сви документи у вези с овом парницом за које знамо сачувани су у препису у исправи дворског судије Петра од Сентђурђа и Базина од 14. маја 1499. године – MNL-OL, DL 46487.

⁵² MNL-OL, DL 46487. За *carnalis frater* у значењу рођеног, или брата по оцу види Antonius Bartal, *Glossarium mediae et infimae latinitatis regni Hungarie*, Lipsiae 1901, 107.

покојних Ђурђа и Вукашина Арбанаса. Околност да је судски спор око мајчиног мираза с Кендефијима водио (како се чини) само Петар Вукашин, такође би могла ићи у прилог таквом закључку. Међутим, иако ова парница указује да Петра није родила иста мајка као Ђурђа, Јована и Катарину, она ипак није кључни доказ да су племићи од Карашева имали и различите очеве.

Постоји још један извор који, изгледа, пружа податке о сродничким везама међу члановима друге генерације породице Арбанас од Карашева, али и о позицијама на којима су се они налазили крајем девете деценије 15. века. Ипак, ни овај документ нам не даје коначне одговоре на претходно изнете дилеме. Наиме, у једном писму херцегинје Елеоноре од Фераре из септембра 1488. године говори се о сукобима који су минуле зиме избили на универзитету у овом граду. У њима су учествовали и студенти из Угарске који су студирали у Ферари, па је том приликом повреде задобио Јован, брата капетана и провизора Београда (*Messer Joane Hungaro, fratello del capitano et provisoro Nondaralbensis*).⁵³ Зна се да су Петар Вукашин и Ђурађ Арбанас током владавине Матије Корвина градили каријеру на граници према Османлијама, па су у годинама пред краљеву смрт били ангажовани на одговорним војним и управним функцијама. Ђурађ је био београдски капетан заједно с Гашпаром Хатваном. Није познато када су њих двојица ступили на ову дужност, али је то свакако било пре краја 1486. или почетка 1487. године. Наиме, у Архиву музеја Топкапи сараја у Истанбулу постоји превод на турски језик једног писма које су смедеревском санџакбегу упутили београдски банови Хатвани Гашпар и Арбанас Ђурађ. Они су се распитивали о доласку султановог посланства у Угарску, као и да ли постојећи уговор између османског владара и угарског краља и даље важи. Будући да се помињу и питања међусобне трговине и неких трговаца, као и Јакшићев случај, Александар Јаковљевић, који је пронашао ово недатирано писмо, закључио је да је оно морало настати поводом ситуације изазване убиством Дмитра Јакшића у Смедереву 8. новембра 1486. године.⁵⁴ Занимљиво је и то што су заповедници Београда

---

⁵³ Херцегинја Елеонора и њен супруг херцег Ерколе д' Есте учинили су све да Јовану буду пружени медицинска нега и услови потребни за опоравак, као и да починиоци буду кажњени – *Aragoniai Beatrix magyar királyné életére vonatkozó okiratok*, eds. Albert Berzeviczy, Tibor Gerevich & Emil Jakubovics, Budapest 1914, 122; N. Tóth & al., *Archontológia*, t. I, 145, n. 53.

⁵⁴ Топкарı Sarayı Müzesi Arşivi, İstanbul, E 752/29. Још једном захваљујем колеги Александру Јаковљевићу, који планира да објави критичко издање овог писма. О убиству Дмитра Јакшића и проблемима у османско-угарским односима које је оно изазвало последњи је детаљно писао Александар Иванов, „Убиство Дмитра Јакшића у Смедереву”,

у писму титулисани као банови, а не као капетани, будући да се у угарској дипломатичкој грађи београдски банови јављају тек од 1492. године. Због тога се у мађарској историографији сматра да је ова трансформација изведена између 1490. и 1492. године.⁵⁵ Ипак, Јованка Калић је одавно показала да се у дубровачкој грађи за заповеднике Београда користи титула бана још 1465. године, као и да се неколико година након 1492. у појединим угарским документима изједначавају положаји београдског бана и капетана. Она је на основу тога закључила да суштинске разлике међу овим звањима није било.⁵⁶

Како је Београд у овом периоду држао херцег Јован Корвин, ванбрачни син краља Матије, који је после смрти свога оца 1490. године поставио неуспешну кандидатуру на угарски престо, разумљиво је што су се у кругу његових присталица нашли и београдски капетани Ђурађ Арбанас и Гашпар Хатван.⁵⁷ Може се претпоставити да су они смењени с положаја убрзо пошто је Корвин морао да врати Београд круни. У сваком случају, Ђурађ Арбанас се више не помиње као заповедник Београда, а најкасније од септембра 1493. на положају београдског бана биле су друге личности.⁵⁸ Није познато ко је вршио веома важну дужност провизора курије у време док су Ђурађ Арбанас и Гашпар Хатван били заповедници Београда. Из поменутог писма херцегинје Елеоноре произлази да је провизор био брат београдског капетана⁵⁹ и да су они имали и брата Јована који је студирао у Италији 1487/1488. године. Уколико бисмо били потпуно сигурни да се под београдским капетаном у овом писму мисли на Ђурђа Арбанаса (који јесте имао брата Јована), а не на његовог колегу Гашпара Хатвана, могли бисмо помишљати да је провизор Београда у то

Зборник Матице српске за историју 99 (2019) 7–19, где су пажљиво анализирани сви извори и наведена ранија литература.

⁵⁵ N. Tóth & al., *Archontológia*, t. I, 144.

⁵⁶ М. Динић, *Грађа за историју Београда*, књ. II, 81; *Účty budínského dvora krále Vladislava II. Jagellonského (1494–1495)*, ed. Petr Kozák, Praha 2019, 214; Јованка Калић-Мијушковић, *Београд у средњем веку*, Београд 1967, 276–277.

⁵⁷ Били су међу Корвиновим присталицама којима су чешки барони окупљени у Будиму 28. августа 1490. године јемчили сигурност, како би могли доћи у Стони Београд или Будим на крунисање Владислава II Јагелонца. Међу Корвиновим присталицама био је и тадашњи српски деспот Ђурађ Бранковић – MNL-OL, DL 37671; Ferdo Šišić, „Rukovet spomenika o hercegu Ivanišu Korvinu i o borbama Hrvata s Turcima (1473–1496)” I, *Starine JAZU* 37 (1934) 301–302; Ј. Калић-Мијушковић, *Београд*, 203; N. Tóth & al., *Archontológia*, t. I, 145.

⁵⁸ Ј. Калић-Мијушковић, *Београд*, 438–439; N. Tóth & al., *Archontológia*, t. I, 145–146.

⁵⁹ У изворној грађи нема података да је положаје капетана или бана и провизора Београда икада обједињавала иста личност. О положају и дужностима провизора курије Београда види: Ј. Калић-Мијушковић, *Београд*, 285–287.

време био Петар Вукашин. С друге стране, он се наредне 1489. године налазио на положају капетана тврђаве Харам на Дунаву (код Нове Паланке).⁶⁰ Пошто о Петровој каријери немамо других података, ово питање за сада остаје отворено.

Из претходно поменутог документа Будимског каптола види се да је породица Арбанас до 1477. године поседовала само половину карашевског властелинства, док је други део био у рукама фамилије Доци. Да ли је тако било од почетка, односно од раних 1440-их када су и Ђурађ Арбанас и Михаило Доци учествовали у управљању Тамишком жупанијом, или су Доцији касније дошли у посед половине карашевске тврђаве и припадајућих поседа, за сада није најјасније. Штавише, Петар Вукашин и Ђурађ Арбанас од Карашева су у јануару 1491. године поново уведени у посед тврђаве Карашево по праву залога, али су овога пута по истом основу дошли и до тврђаве Кежежд и земљопоседа Кишђармата, као и трговишта, села, селишта и свих права која су ишла уз ове тврђаве.⁶¹

Ђурађ је био ожењен Катарином, кћерком Емериха Шомођа од Ендрета. Он је био фамилијар Николе Илчок и од средине пете до краја шесте деценије 15. века налазио се на разним положајима (шомођски, фејерски и барањски поджупан, мачвански подбан, итд). То је Катарини био други брак, пошто јој је претходни супруг Стефан Хасађ преминуо. Није познато када се она удала за Ђурђа. У фебруару 1504. године Ђурађ Арбанас од Карашева и његова супруга Катарина, заједно с још двојицом барањских племића – Фрањом и Бернардом Херцегом од Секчоа, уведени су у посед властелинства које су чинили делови села Хађо (*Hagyó*) и Сентмартон (*Zenthmarthon*) у Барањској жупанији и Селеуш (*Zewlews*), Сантово (*Zantho*), Барачка (*Barachka*), Душ (*Dws*) и Бење (*Bewnye*) у Бодрошкој жупанији, као и пустаре Њаваљад (*Nawalad*)

---

⁶⁰ Документ из архива породице Ердеди који се чува као депозит у Аустријском државном архиву у Бечу (Österreichische Staatsarchiv, Wien. Haus-, Hof- und Staatsarchiv, Familienarchiv Erdödy) остао нам је за сада недоступан, наведено према Dezső Csánki, *Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában*, т. II, Budapest 1894, 112.

⁶¹ MNL-OL, DL 46487. Тврђава Кежежд се такође налазила поред реке Брзаве, у близини Бокше, северозападно од Решице. Под поменути трговиштима треба пре свега разумети насеља Карашево и Кежежд (садашња Бокша), за која се и из других извора зна да су имала статус трговишта, а можда и нека друга, види: György Györffy, *Az Árpád-kori Magyarország történelmi földrajza*, т. III, Budapest 1987, 487, 489–490; Pál Engel, *A Temesvári és Moldovai szandzsák törökkori települései (1554–1579)*, Szeged 1996, 32, 70, 73. Кишђармата је вероватно посед у Тамишкој жупанији северно од Темишвара. Половину овог поседа купио је тих година војвода Милош Белмужевић – Алекса Ивић, „Неколико ћирилских споменика из XVI и XVII века”, *Vjesnik Kraljevskoga hrvatsko-slavonsko-dalmatinskoga zemaljskoga arkiva* 15/2 (1913) 93; А. Крстић, „Нови подаци о војводи Милошу Белмужевићу”, 179, 184.

и Игалхеђ (*Igalhegh*), стекавши право трајног власништва над њима.⁶² Као земљопоседник из Барање, Ђурађ је у октобру 1505. године био посланик на угарском сабору из Барањске жупаније.⁶³ Не зна се тачно када је Ђурађ умро. По свему судећи, био је жив и у октобру 1507. године, пошто се Катарина у неким судским документима у то време помиње као његова супруга, а не као удовица.⁶⁴ Као Ђурђева удовица, Катарина је 2. јануара 1517. године у месту Ујфалу у Бодрошкој жупанији издала признаницу да јој је бодрошки жупан Јован Вардај исплатио двеста форинти на име накнаде штете коју су њој и њеној деци починили Вардајеви кметови у време сељачког устанка 1514. године.⁶⁵ Других података о њеним потомцима за сада немамо, тако да не знамо ни да ли су то била Ђурђева деца, или Катаринин пород из њеног првог брака.

Петар Вукашин је такође био ожењен једном Катарином. Она је била кћи секељског жупана Ладислава од Лабатлана. Крајем новембра 1503. године, у време када су се Катарина и њене сестре и сестрићи судили с великашем Андријом Ботом од Бајне око породичног поседа Лабатлан у Острогонској жупанији, њен супруг Петар Вукашин од Карашева више није био међу живима.⁶⁶ Умро је негде између 1499. и 1503. године. Нема

⁶² MNL-OL, DF 266807. Од наведених насеља сада постоје Ђурић (Bácszentgyörgy) – некадашња Барачка (није идентична са садашњом Нађбарачком) и Сантово (Hercegszántó) јужно од Баје уз српско-мађарску границу. Душ, Бење, Њавалад и Игалхеђ налазили су се североисточно од Сантова и северозападно, односно северно од Ђурића. Селеуш је лежао источно од Колута. Посед Хађо је био поред Гајића и Дража у Барањи, док је од неколико Сентмартона у Барањској жупанији можда у питању онај који се налазио код насеља Марок североисточно од Шиклоша, в. Gyula Káldy-Nagy, *A Szegedi szandzsák települései, lakosai és török birtokosai 1570-ben*, Szeged 2008, 185, 215, 217, 223, 232–234 и карта у прилогу; Előd Vass, „A szekcsői–mohácsi szandzsák 1591. évi adóösszeírása Baranyai helytörténetírás“, *A Baranya Megyei Levéltár évkönyve 1977* (Pécs 1979) 54, 72, 85, 89; D. Csánki, *Magyarország történelmi földrajza*, т. II, 193, 194, 199, 201, 205, 208, 210, 488; Gy. Györffy, *Az Árpád-kori Magyarország történelmi földrajza*, т. I, Budapest 1987, 390, 709, 725, 727, 729–730; Miklós Fóti & István Pánya, *Bodrog vármegye településhálózatának rekonstrukciója a török defterek alapján. A zombori és a bajai náhije települései 1578-ben*, Budapest–Kecskemét 2022, 61, 64, 74, 79, 106–107, 110, 133–136.

⁶³ MNL-OL, DL 39335; N. Tóth & al., *Archontológia*, т. II, 513.

⁶⁴ У исправама палатина Емериха Перењија од 10. октобра 1507, у вези са судским спором који је Катарина водила против брата Емериха Шомођа од Ендреда, она се помиње као *generosa domina Katherina, alias relictæ egregiæ condam magistri Stephani de Hassagh, nunc vero consors egregii Georgii Orbonaz de Krassofew* – MNL-OL, DF 260458, 260423.

⁶⁵ MNL-OL, DL 89083, 82420; Antonius Fekete Nagy, *Monumenta rusticorum in Hungaria rebellium anno MDXIV*, Budapest 1979, 423, 429, 432, nr. 315, 323, 324.

⁶⁶ MNL-OL, DL 64797.

података о његовом потомству.⁶⁷ Овде би се и прича о племићкој породици Арбанас од Карашева завршила, иако се почетком 16. века у Трансилванији појављују и друге личности с истим презименом или надимком.⁶⁸

---

⁶⁷ Нису тачни наводи Пала Енгела да су Петар Вукашин и Катарина имали три кћери непознатог имена, удате за Јована Бекхерија, Жигмунда Мајтењија и Николу Бајонија – Р. Engel, *Genealógia*, „Orbonász (krassófi)” tábla. Из документа о парници око Лабатлана из 1503. године, наведеном у претходној напомени, на који се Енгел позива, као и из још једне исправе из 1506. године у вези с истим земљопоседом (MNL-OL, DL 71819) јасно се види да су поменути, тада већ покојни племићи, били ожењени Катарининим рођеним сестрама – Урсулом, Барбаром и Вероником.

⁶⁸ Стефан *Orbonaz* из Кикилске жупаније у Трансилванији свакако није био сродник Ђурђа и Вукашина, будући да је тек 1503. године стекао племство преко поседа добијених од свог шурака Емериха Порколаба – Zsigmond Jakó, *A kolozsmonostori konvent jegyzőkönyvei II. kötet. 1485–1556*, Budapest 1990, 227–228, nr. 3280–3281. Људи с надимком Арбанас срећу се у Трансилванији и касније током 16. века. Ердељски кнез Жигмунд Батори је 1590. одликовао племством житеља Карансебеша званог *Stefan Orbonacz alias Ztoice Lezkozith*. Детаљније види: Adrian Magina, „*Mixtim Hungari, Rasciani et Valachi habitant. Serbs in Southern parts of the Hungarian kingdom (15th–16th centuries)*”, in: *The Eternal Cycle: Neighbours, Allies and/or Rivals – Serbo/Hungarian Relations in the Middle Ages (895–1541)*, у штампи.

ЛИСТА РЕФЕРЕНЦИ – LIST OF REFERENCES

Необјављени извори – Unpublished Primary Sources

- Magyar nemzeti levéltar országos levéltara, Budapest
– Diplomatikai fényképgyűjtemény
– Diplomatikai levéltar – Mohács Előtti Gyűjtemény
Торкарı Sarayı Müzesi Arşivi, İstanbul, E 752/29.
Российская государственная библиотека, Москва [Rossijskaja gosudarstvennaja biblioteka, Moskva]
– Отдел рукописей, Фонд 270. Собрание рукописных книг П. И. Севастьянова
[Otdel rukopisej, Fond 270. Sobranie rukopisnyh knig P. I. Sevast'janova]

Извори – Primary Sources

- Aragoniai Beatrix magyar királyné életére vonatkozó okiratok*, eds. Albert Berzeviczy, Tibor Gerevich & Emil Jakubovics, Budapest 1914.
- Érszegi, Géza, „Adatok Szeged középkori történetéhez”, *Tanulmányok Csongrád megye történetéből* 6 (1982) 13–51.
- Fekete Nagy, Antonius, *Monumenta rusticorum in Hungaria rebellium anno MDXIV*, Budapest 1979.
- Fermendžin, Euzebije, *Acta Bosnae potissimum ecclesiastica cum insertis editorum documentorum regestis ab anno 925. usque ad annum 1752*, Zagrabiae 1892.
- Haan, Lajos & Mihály Zsilinszky, *Békésmegyei oklevéltár számos, hazánk beltörténetére vonatkozó adatokkal*, Budapest 1877.
- Jakó, Zsigmond, *A kolozsmonostori konvent jegyzőkönyvei II. kötet. 1485–1556*, Budapest 1990.
- Káldy-Nagy, Gyula, *A Szegedi szandzsák települései, lakosai és török birtokosai 1570-ben*, Szeged 2008.
- Kammerer, Ernő, *A zichi és vásonkeői gróf Zichy-család idősb ágának okmánytára. Codex diplomaticus domus senioris comitum Zichy de Zich et Vasonkeo*, t. VIII, Budapest 1895.
- Karácsonyi, János, „Az első magyar hadijelentés 1437”, *Hadtörténelmi Közlemények* 11 (1910) 15–22.
- Laonici Chalcocandylae *Historiarum demonstrationes*, vol. II, ed. Eugenius Darkó, Budapest 1923.
- Oblast Brankovića. Opširni katastarski popis iz 1455. godine*, prir. Hamid Hadžibegić, Adem Handžić i Ešref Kovačević, Sarajevo 1972.
- Oklevéltár a gróf Csáky család történetéhez*, t. I, *Oklevelek 1229–1499*, Budapest 1919.

- Palásthy, Pál, *A Palásthyak*, t. I, Budapest 1890.
- Pesty, Frigyes, *Krassó vármegye története. Oklevéltár*, t. III, Budapest 1882.
- Pesty, Frigyes, Livia Magina & Adrian Magina, *Diplome privind istoria comitatului Timiș și a orașului Timișoara. Oklevelek Temesvármegye és Temesvár város történetéhez*, t. II, (1430–1470), Cluj–Napoca 2014.
- Thallóczy, Lajos, „Magyar várak 1437 körül”, *Archaeologiai Közlemények* 12 (1878) 112–115.
- Thallóczy, Lajos & Antal Áldásy, *Magyarország melléktartományainak oklevéltára II. A Magyarország és Szerbia közti összeköttetések oklevéltára 1198–1526*, Budapest 1907.
- Šišić, Ferdo, „Rukovet spomenika o hercegu Ivanišu Korvinu i o borbama Hrvata s Turcima (1473–1496)” I, *Starine JAZU* 37 (1934) 189–344.
- Účty budínského dvora krále Vladislava II. Jagellonského (1494–1495)*, ed. Petr Kozák, Praha 2019.
- Zsigmondkori oklévtar*, t. III, (1411–1412), ed. Elemér Mályusz & Iván Borsa, Budapest 1993.
- Zsigmondkori oklévtar*, t. VIII, (1421), ed. Iván Borsa, Budapest 2003.
- Zsigmondkori oklévtar*, t. IX, (1422), ed. Iván Borsa, Budapest 2004.
- Zsigmondkori oklévtar*, t. X, (1423), ed. Norbert C. Tóth, Budapest 2007.
- Анастасијевић, Драгутин, „Летопис Никољски”, *Богословље* 9 (1934) 364–370.
[Anastasijević, Dragutin, „Letopis Nikoljski”, *Bogoslovlje* 9 (1934) 364–370]
- Вукомановић, Алекса, „Грађа за историју народа и књижевности српске”, *Гласник Друштва србске словесности* 10 (1858) 211–277. [Vukomanović, Aleksa, „Građa za istoriju naroda i književnosti srpske”, *Glasnik Društva srbske slovesnosti* 10 (1858) 211–277]
- Динић, Михаило, *Грађа за историју Београда у средњем веку*, књ. II, Београд 1958. [Dinić, Mihailo, *Građa za istoriju Beograda u srednjem veku*, књ. II, Beograd 1958]
- Ивић, Алекса, „Неколико ћирилских споменика из XVI и XVII века”, *Vjesnik Kraljevskoga hrvatsko-slavonsko-dalmatinskoga zemaljskoga arkiva* 15/2 (1913) 92–103. [Ivić, Aleksa, „Nekoliko ćirilskih spomenika iz XVI i XVII veka”, *Vjesnik Kraljevskoga hrvatsko-slavonsko-dalmatinskoga zemaljskoga arkiva* 15/2 (1913) 92–103]
- Константин Философ, „Живот Стефана Лазаревића, деспота српскога”, прир. Ватрослав Јагић, *Гласник Српског ученог друштва* 42 (1875) 223–328. [Konstantin Filosof, „Život Stefana Lazarevića, despota srpskoga”, прир. Vatroslav Jagić, *Glasnik Srpskog učenog društva* 42 (1875) 223–328]
- Константин Философ, *Живот Стефана Лазаревића деспота српскога*, прев. Гордана Јовановић, Београд 2009. [Konstantin Filosof, *Život Stefana Lazarevića despota srpskoga*, прев. Gordana Jovanović, Beograd 2009]
- Константин Философ, *Константин Философ и његов Живот Стефана Лазаревића деспота српскога*, фототипско издање, прир. Ђорђе Трифуновић, Горњи Милановац 2004. [Konstantin Filosof, *Konstantin Filosof i njegov Život Stefana Lazarevića despota srpskoga*, fototipsko izdanje, прир. Đorđe Trifunović, Gornji Milanovac 2004]

- Куев, Кујо и Георги Петков, *Събрани съчинения на Константин Костенечки. Изследване и текст*, Софија 1986. [Kuev, Kuyo i Georgi Petkov, *Sábrani sáchineniya na Konstantin Kostenechki. Izsledvane i tekst*, Sofija 1986]
- Мишић, Биљана, *Споменик на месту смрти деспота Стефана Лазаревића*, Београд 2008. [Mišić, Biljana, *Spomenik na mestu smrti despota Stefana Lazarevića*, Beograd 2008]
- Новаковић, Стојан, „Одломак српскога летописа”, *Starine JAZU* 6 (1874) 19–23. [Novaković, Stojan, „Odlomak srpskoga ljetopisa”, *Starine JAZU* 6 (1874) 19–23]
- Радонић, Јован, *Прилози за историју Срба у Угарској у XVI, XVII и XVIII веку*, књ. I, Нови Сад 1909. [Radonić, Jovan, *Prilozi za istoriju Srba u Ugarskoj u XVI, XVII i XVIII veku*, књ. I, Novi Sad 1909]
- Стојановић, Љубомир, *Стари српски родослови и летописи*, Београд–Сремски Карловци 1927. [Stojanović, Ljubomir, *Stari srpski rodoslovi i letopisi*, Beograd–Sremski Karlovci 1927]
- Стојановић, Љубомир, „Стари српски хрисовуљи, акти, биографије, летописи, типичи, поменици, записи и др.”, *Споменик СКА* 3 (1890). [Stojanović, Ljubomir, „Stari srpski hrisovulji, akti, biografije, letopisi, tipici, pomenici, zapisi i dr.”, *Spomenik SKA* 3 (1890)]
- Томовић, Гордана, *Морфологија ћириличких натписа на Балкану*, Београд 1974. [Tomović, Gordana, *Morfologija ćirilickih natpisa na Balkanu*, Beograd 1974]

Литература – Secondary Works

- Bartal, Antonius, *Glossarium mediae et infimae latinitatis regni Hungarie*, Lipsiae 1901.
- C. Tóth, Norbert, Richárd Horváth, Tibor Neumann & Tamás Pálosfalvi, *Magyarország világi archontológiája (1458–1526). II. megyék*, Budapest 2016.
- Csánki, Dezső, *Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában*, t. II, Budapest 1894.
- Cîmpeanu, Liviu, „Ex bono tirone miles fortissimus, ex milite imperator optimus emersit. Reflection on the beginnings of John Hunyadi’s career”, in: *Politics and Society in the Central and South-Eastern Europe (13th–16th centuries)*, ed. Zoltan Iusztin, Cluj–Napoca 2019, 175–203.
- Drăgan, Ioan, *Nobilimea românească din Transilvania între anii 1440–1514*, București 2000.
- Engel, Pál, „Hunyadi pályakezdése”, in: idem, *Honor, vár, ispánság. (Válogatott tanulmányok)*, ed. Enikő Csukovits, Budapest 2003, 512–526.
- Engel, Pál, *Királyi hatalom és arisztokrácia viszonya a Zsigmond-korban (1387–1437)*, Budapest 1977.
- Engel, Pál, *Középkori magyar genealógia*, Magyar Középkori Adattár, CD-Rom, Budapest 2001.
- Engel, Pál, *Magyarország világi archontológiája 1301–1457*, t. I–II, Budapest 1996.
- Engel, Pál, *A Temesvári és Moldovai szandzsák törökkori települései (1554–1579)*, Szeged 1996.
- Engel, Pál, *The Realm of St Stephen. A History of Medieval Hungary 895–1526*, London – New York 2001.

- Fóti, Miklós & István Pánya, *Bodrog vármegye településhálózatának rekonstrukciója a török defterek alapján. A zombori és a bajai náhije települései 1578-ben*, Budapest–Kecskemét 2022.
- Györffy, György, *Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza*, t. I, III, Budapest 1987.
- Iusztin, Zoltan, *Politică și administrație în Banatul medieval (sec. XIV–XV)*, Cluj–Naposa 2018.
- Jefferson, John, *The Holy Wars of King Wladislas and Sultan Murad. The Ottoman–Christian Conflict from 1438–1444*, Leiden–Boston 2012.
- Krštić, Aleksandar, „Which Realm Will You Opt for? – the Serbian Nobility between the Ottomans and the Hungarians in the 15th Century”, in: *State and Society in the Balkans before and after Establishment of Ottoman Rule*, eds. Srđan Rudić & Selim Aslantaş, Belgrade 2017, 129–163.
- Krštić, Aleksandar & Adrian Magina, „The Belmužević family: the fate of a noble family in South East Europe during the turbulent period of the Ottoman conquest (the 15th and the first half of the 16th centuries)”, *Revue des études sud-est européennes* 59 (2021) 105–123.
- Kubinyi, András, „A Jagelló-kori értelmiség”, in: *Az értelmiség Magyarországon a 16.–17. században*, ed. István Zombori, Szeged 1988, 7–21.
- Magina, Adrian, „*Mixtim Hungari, Rasciani et Valachi habitant*. Serbs in Southern parts of the Hungarian kingdom (15th–16th centuries)”, in: *The Eternal Cycle: Neighbours, Allies and/or Rivals – Serbo/Hungarian Relations in the Middle Ages (895–1541)*, in press.
- Mályusz, Elemér, „A négy Tallóci fivér”, *Történelmi Szemle* 4 (1980) 531–576.
- Pálosfalvi, Tamás, *From Nicopolis to Mohács: A History of Ottoman–Hungarian Warfare, 1389–1526*, Leiden–Boston 2018.
- Petrovics, István, „John Hunyadi, Defender of the Southern Borders of the Medieval Kingdom of Hungary”, *Banatica* 20–2 (2010) 63–75.
- Popa-Gorjanu, Cosmin, *Medieval Nobility in Central Europe: The Himfi Family*, Cluj–Napoca 2019.
- Rokai, Petar, „Poslednje godine balkanske politike kralja Žigmunda”, *Godišnjak Filozofskog fakulteta u Novom Sadu* 12/1 (1969) 89–108.
- Rókay, Peter, „A szerbek betelepülése Magyarországra a XV században”, in: *A szerbek Magyarországon*, Szeged 1991, 51–62.
- Szabó, Attila, *Erdély, Bánság és Partium történeti és közigazgatási helységnévtára. Dicționarul istoric și administrativ al localităților din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș*, t. II, (P–Z), Csíkszereda, 2003.
- Vass, Előd, „A szekcsői–mohácsi szandzsák 1591. évi adóösszeírása Baranyai helytörténetírás”, *A Baranya Megyei Levéltár évkönyve 1977* (Pécs 1979) 15–93.
- Алексић, Владимир, *Наследници Мрњавчевића и територије под њиховом влашћу од 1371. до 1395. године* (докторска дисертација, Филозофски факултет Београд, 2012). [Aleksić, Vladimir, *Naslednici Mrnjavčevića i teritorije pod njihovom vlašću od 1371. do 1395. godine* (doktorska disertacija, Filozofski fakultet Beograd, 2012)]
- Алексић, Владимир, „Шумадија на српско-турско-угарској тромеђи”, у: *Шумадија у XV веку*, колективна монографија, ур. Синиша Мишић и Марија Копривица, Београд 2018,

- 33–59. [Aleksić, Vladimir, „Šumadija na srpsko-tursko-ugarskoj tromedi”, u: *Šumadija u XV veku*, kolektivna monografija, ur. Siniša Mišić i Marija Koprivica, Beograd 2018, 33–59]
- Антоновић, Милош, *Град и жупа у Зетском приморју и северној Албанији у XIV и XV веку*, Београд 2003. [Antonović, Miloš, *Grad i župa u Zetskom primorju i severnoj Albaniji u XIV i XV veku*, Beograd 2003]
- Благојевић, Милош, „Арбанаси у светлости најстаријих српских извора”, *Зборник Матице српске за историју* 75–76 (2007) 7–22. [Blagojević, Miloš, „Arbanasi u svetlosti najstarijih srpskih izvora”, *Zbornik Matice srpske za istoriju* 75–76 (2007) 7–22]
- Божић, Иван, „Албанија и Арбанаси у XIII, XIV и XV веку”, *Глас САНУ* 388. Одељење историјских наука 3 (1983) 11–112. [Božić, Ivan, „Albanija i Arbanasi u XIII, XIV i XV veku”, *Glas SANU* 388. Odeljenje istorijskih nauka 3 (1983) 11–112]
- Грковић, Милица, „Антропонимија и топонимија”, у: *Насеља и становништво Области Бранковића 1455*, ур. Милош Маџура, Београд 2001, 611–746. [Grković, Milica, „Antroponimija i toponimija”, u: *Naselja i stanovništvo Oblasti Brankovića 1455*, ur. Miloš Macura, Beograd 2001, 611–746]
- Грковић, Милица, *Речник личних имена код Срба*, Београд 1977. [Grković, Milica, *Rečnik ličnih imena kod Srba*, Beograd 1977]
- Даничић, Ђура, *Рјечник из књижевних старина српских*, књ. I, (A–K), Београд 1863. [Daničić, Đura, *Rječnik iz književnih starina srpskih*, knj. I, (A–K), Beograd 1863]
- Думић, Оливера, „Манастир Томић”, *Гласник СПЦ ХСВIII/8* (2018) 369–383. [Dumić, Olivera, „Manastir Tomić”, *Glasnik SPC ХСВIII/8* (2018) 369–383]
- Зиројевић, Олга, *Турско војно уређење у Србији (1459–1683)*, Београд 1974. [Zirojević, Olga, *Tursko vojno uređenje u Srbiji (1459–1683)*, Beograd 1974]
- Иванов, Александар, „Убиство Дмитра Јакшића у Смедереву”, *Зборник Матице српске за историју* 99 (2019) 7–19. [Ivanov, Aleksandar, „Ubistvo Dmitra Jakšića u Smederevu”, *Zbornik Matice srpske za istoriju* 99 (2019) 7–19]
- Ивановић, Дарко, „Зупровић Вукша, јереј”, у: исти, *Свеиџенослужитељи Браничевске епархије: биографски лексикон (свеиџеници и ђакони) : А–Љ*, Пожаревац 2014, 107. [Ivanović, Darko, „Zuprović Vukša, jerej”, u: isti, *Sveštenoslužitelji Braničevske eparhije: biografski leksikon (sveštenici i đakoni) : A–Lj*, Požarevac 2014, 107]
- Ивановић, Милош, *Властела државе српских деспота* (докторска дисертација, Филозофски факултет Београд, 2013). [Ivanović, Miloš, *Vlastela države srpskih despota* (doktorska disertacija, Filozofski fakultet Beograd, 2013)]
- Јиречек, Константин, *Историја Срба*, књ. I, Београд 1952. [Jireček, Konstantin, *Istorija Srba*, knj. I, Beograd 1952]
- Калић-Мијушковић, Јованка, *Београд у средњем веку*, Београд 1967. [Kalić-Mijušković, Jovanka, *Beograd u srednjem veku*, Beograd 1967]
- Катић, Велибор, Немања Марковић, Милош Ивановић и Марко Јефтић, *Црквине: Споменик на месту смрти деспота Стефана Лазаревића*, Младеновац 2022. [Katić, Velibor,

- Nemanja Marković, Miloš Ivanović i Marko Jeftić, *Crkvine: Spomenik na mestu smrti despota Stefana Lazarevića*, Mladenovac 2022]
- Коматина, Предраг, „*A od Arbanasa Pilot: Почеси политичке историје Албанаца*”, у: *Стефан Немања – Преподобни Симеон Мироточиви*, ур. Милан Радујко, Београд–Беране 2016, 259–267. [Komatina, Predrag, „*A od Arbanasa Pilot: Počesi političke istorije Albanasa*”, у: *Stefan Nemanja – Prepodobni Simeon Mirotočivi*, ur. Milan Radujko, Beograd–Berane 2016, 259–267]
- Коматина, Предраг, „О албанском етнониму у средњем веку”, *Зборник радова Византолошког института* 58 (2021) 23–36. [Komatina, Predrag, „O albanskom etnonimu u srednjem veku”, *Zbornik radova Vizantološkog instituta* 58 (2021) 23–36]
- Крстић, Александар, „Нови подаци о војводи Милошу Белмужевићу и његовој породици”, *Иницијал. Часопис за средњовековне студије* 1 (2013) 161–185. [Krstić, Aleksandar, „Novi podaci o vojvodi Milošu Belmuževiću i njegovoj porodici”, *Inicijal. Časopis za srednjovekovne studije* 1 (2013) 161–185]
- Матанов, Христо, *Југозападните български зему през XIV век*, Софија 1986. [Jugozapadnite bǎlgarski zemi prez XIV vek, Sofija 1986]
- Мијатовић, Чедомил, *Деспот Ђурађ Бранковић*, књ. I, Београд 1880. [Mijatović, Čedomilj, *Despot Đurađ Branković*, књ. I, Beograd 1880]
- Милошевић, Радомир, *Древне светиње и храм Богородичиног Успења у Смедереву*, Смедерево 2006. [Milošević, Radomir, *Drevne svetinje i hram Bogorodičinog Uspenja u Smederevu*, Smederevo 2006]
- Мишић, Синиша, „Лов у средњовековној Србији”, *Историјски гласник* 1–2 (1995) 51–66. [Mišić, Siniša, „Lov u srednjovekovnoj Srbiji”, *Istorijski glasnik* 1–2 (1995) 51–66]
- Настасијевић, Славомир, *Тешко побеђенима*, Београд 1976. [Nastasijević, Slavomir, *Teško pobeđenima*, Beograd 1976]
- Николић, Маја, *Византијски писци о Србију (1402–1439)*, Београд 2010. [Nikolić, Maja, *Vizantijski pisci o Srbiji (1402–1439)*, Beograd 2010]
- Новаковић, Стојан, „Царица Мара. Историјске црте из XV века”, *Летопис Матице српске* 174 (1893) 1–35. [Novaković, Stojan, „Carica Mara. Istorijske crte iz XV veka”, *Letopis Matice srpske* 174 (1893) 1–35]
- Новаковић, Стојан, *Из српске историје*, Нови Сад – Београд 1972. [Novaković, Stojan, *Iz srpske istorije*, Novi Sad – Beograd 1972]
- Пурковић, Миодраг Ал., *Кнез и деспот Стефан Лазаревић*, Београд 1978. [Purković, Miodrag Al., *Knez i despot Stefan Lazarević*, Beograd 1978]
- Радојичић, Ђорђе Сп., „О поменику св. Богородице Љевишке (рукопис бр. 227 Народне библиотеке у Београду)”, *Старинар* 15 (1940) 43–69. [Radojičić, Đorđe Sp., „O pomeniku sv. Bogorodice Ljeviške (rukopis br. 227 Narodne biblioteke u Beogradu)”, *Starinar* 15 (1940) 43–69]

- Радонић, Јован, *Западна Европа и балкански народи према Турцима у првој половини XV века*, Нови Сад 1905. [Radonić, Jovan, *Zapadna Evropa i balkanski narodi prema Turcima u prvoj polovini XV veka*, Novi Sad 1905]
- Спремић, Момчило, *Деспот Ђурађ Бранковић и његово доба*, Београд 1994. [Spremić, Momčilo, *Despot Đurađ Branković i njegovo doba*, Beograd 1994]
- Спремић, Момчило, „Дуга војна и обнова државе”, у: *Историја српског народа*, књ. II, ур. Јованка Калић, Београд 1982, 254–267. [Spremić, Momčilo, „Duga vojna i obnova države”, u: *Istorija srpskog naroda*, knj. II, ur. Jovanka Kalić, Beograd 1982, 254–267]
- Спремић, Момчило, „Крушевац у XIV и XV веку”, у: *Крушевац кроз векове*, ур. Адам Стошић, Крушевац 1972, 9–25. [Spremić, Momčilo, „Kruševac u XIV i XV veku”, u: *Kruševac kroz vekove*, ur. Adam Stošić, Kruševac 1972, 9–25]
- Спремић, Момчило, „Матко Таловац”, у: *Српски биографски речник*, књ. 6, ур. Бранко Бешлин, Нови Сад 2014, 310. [Spremić, Momčilo, „Matko Talovac”, u: *Srpski biografski rečnik*, knj. 6, ur. Branko Bešlin, Novi Sad 2014, 310]
- Спремић, Момчило, „Први пад Деспотовине”, у: *Историја српског народа*, књ. II, ур. Јованка Калић, Београд 1982, 241–253 [Spremić, Momčilo, „Prvi pad Despotovine”, u: *Istorija srpskog naroda*, knj. II, ur. Jovanka Kalić, Beograd 1982, 241–253]
- Спремић, Момчило, „Српски деспоти у Срему”, у: *Срем кроз векове. Слојеви култура Фрушке горе и Срема*, ур. Миодраг Матицки, Београд–Беоцин 2007, 45–73. [Spremić, Momčilo, „Srpski despoti u Sremu”, u: *Srem kroz vekove. Slojevi kultura Fruške gore i Srema*, ur. Miodrag Maticki, Beograd–Beočin 2007, 45–73]
- Ђирковић, Сима, „Аидин”, *Српски биографски речник*, књ. 1, ур. Чедомир Попов, Нови Сад 2004, 72. [Ćirković, Sima, „Aidin”, *Srpski biografski rečnik*, knj. 1, ur. Čedomir Popov, Novi Sad 2004, 72]
- Ђирковић, Сима, „Албанци у огледалу јужнословенских извора”, у: *Илири и Албанци*, ур. Милутин Гарашанин, Београд 1988, 323–339. [Ćirković, Sima, „Albanci u ogledalu južnoslovenskih izvora”, u: *Iliri i Albanci*, ur. Milutin Garašanin, Beograd 1988, 323–339]
- Ђирковић, Сима, „Богдан, Оливер и Вукашин у именима турских нахија”, *Вардарски зборник 2* (2003) 1–9. [Ćirković, Sima, „Bogdan, Oliver i Vukašin u imenima turskih nahija”, *Vardarski zbornik 2* (2003) 1–9]
- Ђирковић, Сима, *Голубац у средњем веку*, Пожаревац 1968. [Ćirković, Sima, *Golubac u srednjem veku*, Požarevac 1968]
- Ђирковић, Сима, „Поклад краља Вукашина”, *Зборник Филозофског факултета 14/1* (Београд 1979) 153–163. [Ćirković, Sima, „Poklad kralja Vukašina”, *Zbornik Filozofskog fakulteta 14/1* (Beograd 1979) 153–163]
- Ђирковић, Сима, „Трагови словенског становништва на тлу Албаније у средњем веку”, у: *Становништво словенског поријекла у Албанији*, Титоград 1991, 43–56. [Ćirković, Sima, „Tragovi slovenskog stanovništva na tlu Albanije u srednjem veku”, u: *Stanovništvo slovenskog porijekla u Albaniji*, Titograd 1991, 43–56]

- Узелац, Александар, „Тигрови на доњем Дунаву – мали прилог проучавању мегафауне средњовековног Балкана”, *Браничевски гласник* 8 (2012) 7–23. [Aleksandar, Uzelac, „Tigrovi na donjem Dunavu – mali prilog proučavanju megafaune srednjovekovnog Balkana”, *Braničevski glasnik* 8 (2012) 7–23]
- Ферјанчић, Божидар, „Албанци у византијским изворима”, у: *Илири и Албанци*, ур. Милутин Гарашанин, Београд 1988, 285–302. [Ferjančić, Božidar, „Albanci u vizantijskim izvorima”, у: *Iliri i Albanci*, ur. Milutin Garašanin, Beograd 1988, 285–302]
- Фостиков, Александра, „О Дмитру Краљевићу”, *Историјски часопис* 49 (2002) 47–65. [Fostikov, Aleksandra, „O Dmitru Kraljeviću”, *Istorijski časopis* 49 (2002) 47–65]
- Храбак, Богумил, „Ширење арбанаških сточара по равницама и словенски ратари средњовековне Албаније”, у: *Становништво словенског поријекла у Албанији*, Титоград 1991, 85–135. [Hrabak, Bogumil, „Širenje arbanaških stočara po ravnicaма i slovenski ratari srednjovekovne Albanije”, у: *Stanovništvo slovenskog porijekla u Albaniji*, Titograd 1991, 85–135]
- Штавлјанин Ђорђевић, Љиљана, „Један недовољно познат поменик из времена деспота Ђурђа Бранковића”, *Археографски прилози* 9 (1987) 331–347. [Štavljanin Đorđević, Ljiljana, „Jedan nedovoljno poznat pomenik iz vremena despota Đurđa Brankovića”, *Arheografski prilozi* 9 (1987) 331–347]
- Шуница, Марко, *Немирно доба српског средњег века. Властела српских обласних господара*, Београд 2000. [Šuica, Marko, *Nemirno doba srpskog srednjeg veka. Vlastela srpskih oblasnih gospodara*, Beograd 2000]
- Шулетић, Небојша, „Зупровић Радмило”, у: *Српски биографски речник*, књ. 3, ур. Чедомир Попов, Нови Сад 2007, 926. [Šuletić, Nebojša, „Zuprović Radmilo”, у: *Srpski biografski rečnik*, књ. 3, ur. Čedomir Popov, Novi Sad 2007, 926]

Aleksandar Krstić

**GEORGE AND VUKAŠIN ARBANAS (ORBONÁSZ) OF CARAȘOVA:
NOTES ON A NOBLE FAMILY FROM THE TERRITORY OF
BANAT IN THE 15TH CENTURY**

Summary

Members of the Arbanas (Hungarian: Orbonász) noble family of Carașova performed important administrative and military duties in the southern border areas of Hungary during the 15th century. The scarce source material allows us to follow only the basic outlines of their activities. The most prominent members of this family and the founders of its two branches were the brothers George and Vukašin Arbanas. In 1437, George kept the royal castle of Carașova in present-day Romanian Banat (Hungarian: Krassófü, Serbian: Karaševo) as an *honour*, which proves that he already had a significant position in the borderline Caraș (Krassó) County at that time. In the Hungarian and Romanian historiography, it is considered that the brothers originate from a Serbian noble family from the territory of Albania. For now, it is not possible to establish a genealogical connection between George and Vukašin Arbanas and other noblemen in Hungary with the same surname or nickname, such as knight Duka *de Orbonaz* of Erdőhegy from Zaránd County, who is mentioned in 1412 and 1422, or Andrew *dictus Orbonaz de Koplyan* from Nógrád County in present-day Slovakia (recorded since 1412; he was the deputy count of Hont in 1434). It is interesting that two Serbian annals mention a certain Vukašin Zuprović as a prominent participant in the Hungarian campaign against the Ottomans in Serbia in 1437. This military campaign was led by several barons of King Sigismund who were the highest military and administrative officials from the area of present-day Banat and the Mureș region. Their military detachments were composed of their familiars and nobles from those territories. Although it cannot be said with certainty that Vukašin of Carașova and Vukašin Zuprović are the same person, it seems very likely, not only because of the same Serbian name, which was very rare in Hungary at that time. Namely, as the noblemen with positions in Caraș County, the brothers George and Vukašin Arbanas were in the service of Franco Talovac, the ban of Severin and the count of Kovin (Keve) and Caraș. Talovac was one of the commanders of the anti-Ottoman campaign in 1437.

The civil war in Hungary after the death of King Albert (1439) favoured the further rise of the Arbanas brothers. In late 1440, George was already the owner of the Caraşova castle and the associated estate, since he appears with a noble title of *Crassofew*. He also owned the Borzafő castle in the same county. As a supporter of King Wladislas I and John Hunyadi, George reached the position of the count of Timiş (Temes) in 1441, and he also received as a pledge the Şoimoş (Solymos) castle in Arad County. Vukašin was given a significant role in the management of Timiş County, as some kind of his brother's representative. However, the brothers remained in these positions for a relatively short time, until March 1442. After that, George is no longer mentioned as alive in the sources, so it seems possible that he died in one of the Hungarian-Ottoman battles in the following years. He was certainly dead before 1450, when his widow Catherine Csáki was already married to John Perényi, the count of Ugocsa. According to some opinions, George's brother Vukašin is identical with the deputy count of Csongrád of the same name, recorded in 1466.

The offspring of George and Vukašin built their careers on the southern border of Hungary during the reign of Matthias Corvinus. Vukašin's son Peter was the captain of the Haram castle on the Danube in Caraş County (1489). Peter, who took his father's name as his surname, was born in Vukašin's marriage with Cerna, the daughter of John Kendeffy of Malomvíz (Râu de Mori) from Hunedoara (Hunyad) County in Transylvania. It seems that George Arbanas had three children, sons George and John and a daughter named Catherine. However, there is a document from 1477 which denotes them as the siblings (*fratres et soror carnales*) of Petar Vukašin. This could mean that George the Younger, John and Catherine were in fact the children of Vukašin. George the Younger performed the duty of the captain or the ban of Belgrade together with Gaspar Hatvani before the end of 1486, as shown by one of their letters addressed to the sanjakkbey of Smederevo regarding the murder of Dmítar Jakšić and other issues. At that time, Belgrade was in the hands of Duke John Corvinus, the illegitimate son of King Matthias. George Arbanas the Younger and Gaspar Hatvani were Corvin's supporters during his unsuccessful attempt to come to the Hungarian throne in 1490, so they were in the position of the commanders of Belgrade until the duke was forced to return the city to the crown soon after. In 1504, George and his wife Catherine, the daughter of Emeric Somogy of Endréd, together with two other noblemen, were donated several possessions in Baranya and Bodrog counties. George was the representative from Baranya County at the diet in 1505.

He died sometime between 1507 and 1517. Peter Vukašin, who was married to Catherine, the daughter of the Székely count Ladislaus Lábatlani, died between 1499 and 1503.

Оригиналан научни рад

Примљен: 31.3.2023.

Коначно прихваћен за објављивање: 26.6.2023.